

Archeologisch bureauonderzoek en
cultuurhistorische inventarisatie

Beekherstel de Rosep, Oisterwijk Gemeente Oisterwijk

B&G rapport 996

Colofon

Projectnummer	21410510
Auteurs	drs. S. Moerman, drs. J. de Jong
Redactie	drs. T. Nales
Versie	1.2
Status	concept

Autorisatie

T. Nales	Senior Prospector	Datum	
----------	-------------------	-------	--

Goedkeuring

Naam	Gemeente Oisterwijk		
------	---------------------	--	--

Opdrachtgever	BTL Advies dhr. A. Heesterbeek Postbus 385 5060 AJ Oisterwijk
---------------	--

© Becker & Van de Graaf bv
Noordwijk, juli 2010
ISSN 1879-3711

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Protocol 4002

SAMENVATTING:

In juni en juli 2010 heeft Becker & Van de Graaf bv in opdracht van BTL Advies een archeologisch bureauonderzoek en een cultuurhistorische inventarisatie uitgevoerd voor een gedeelte van het beekdal van de Rosep in Oisterwijk, gemeente Oisterwijk. De aanleiding voor dit onderzoek is een geplande herontwikkeling van het beekdal en de aangrenzende zones. Het doel van de onderzoeken was het in een zo vroeg mogelijk stadium inventariseren van de archeologische en cultuurhistorische waarden zodat hier bij de herinrichting rekening mee gehouden kan worden.

Op basis van de resultaten van het archeologisch bureauonderzoek is een verwachtingenkaart opgesteld voor het plangebied. Op deze verwachtingenkaart is aangegeven in welke gebieden wel en in welke gebieden geen rekening gehouden hoeft te worden met archeologische waarden. Er wordt aanbevolen om bij (her)ontwikkeling in de gebieden die als middelhoog of hoog gewaardeerd zijn rekening te houden met archeologische maatregelen, hetzij door planinpassing, hetzij door vervolgonderzoek.

Op basis van de resultaten van het cultuurhistorisch onderzoek zijn kanttekeningen geplaatst bij enkele van de voorgestelde inrichtingswerkzaamheden en zijn kansen aangegeven waar rekening mee gehouden kan worden bij de (her)ontwikkeling van het gebied.

INHOUDSOPGAVE:

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	5
1. INLEIDING	6
1.1. Aanleiding	6
1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek.....	6
1.3. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied	7
1.4. Werkwijze	7
2. GEOMORFOLOGIE EN BODEM	9
2.1. Ontstaansgeschiedenis landschap	9
2.2. Geomorfologie en reliëf.....	9
2.3. Bodem	10
3. ARCHEOLOGIE	12
4. HISTORISCHE EN HUIDIGE SITUATIE VAN HET PLANGEBIED.....	15
4.1. Het gebruik van het landschap door de mens	15
4.2. Historische situatie	15
4.3. Mogelijke verstoringen	17
4.4. Huidig landgebruik	18
5. HISTORISCHE ONTWIKKELING VAN DE BEEKLOOP.....	20
5.1. Een slingerende beek	20
5.2. Afwatering	20
5.3. Beekloop tussen Zandstraat en Oirschotse Baan	20
5.4. Beekloop tussen Oirschotse Baan en Rosephoeve	21
5.5. Beekloop vanaf de Rosephoeve stroomafwaarts	23
6. CULTUURHISTORISCHE WAARDEN	24
6.1. Cultuurhistorische waardenkaart Noord-Brabant.....	24
6.2. Overige cultuurhistorische waarden.....	25
7. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSMODEL.....	26
7.1. De beekdalbodem	26
7.2. De hogere delen.....	26
7.3. Historische resten	27
7.4. Afgegraven gebieden	27
8. AANBEVELINGEN EN KANSEN.....	28
8.1. Archeologie	28
8.2. Cultuurhistorie	28
9. BEANTWOORDING ARCHEOLOGISCHE VRAAGSTELLING	30
GERAADPLEEGDE BRONNEN	32
LIJST VAN AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	33

BIJLAGEN

1. Topografische kaart
2. Archis-informatie
3. Locatiekaart
4. Geomorfologische kaart
5. Bodemkaart
6. AHN met ontgroningen
7. Topografische Militaire Kaart 1840
8. Topografische kaart 1900-1913
9. Topografische kaart 1953
10. Verwachtingenkaart
11. Periodentabel

Administratieve gegevens van het plangebied

<i>Toponiem</i>	Beekherstel de Rosep
<i>Onderzoeksmeldingsnummer</i>	41727
<i>Plaats</i>	Oisterwijk
<i>Gemeente</i>	Oisterwijk
<i>Provincie</i>	Noord-Brabant
<i>Coördinaten</i> <i>Centrum</i> <i>Hoekpunten</i>	144.090/396.400 144.980/397.500 (N) 142.710/396.150 (Z)
<i>Lengte tracé</i>	ca. 3,1 km
<i>Onderzoekskader</i>	Haalbaarheidsstudie
<i>Opdrachtgever</i>	BTL Advies B.V. Contactpersoon: dhr. A. Heesterbeek Postbus 385 5060 AJ Oisterwijk Tel: 013-5299555
<i>Uitvoerder</i>	Becker & Van de Graaf bv Contactpersoon: mevr. S. Moerman Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH) Tel: 071-3326888
<i>Bevoegde overheid</i>	Provincie Noord-Brabant Directie Ecologie Dhr. H. van Osch Postbus 90151 5200 MC 's-Hertogenbosch HvOsch@brabant.nl
<i>Senior archeoloog namens bevoegde overheid</i>	Provincie Noord-Brabant Directie SCO Dr. M. Meffert Postbus 90151 5200 MC 's-Hertogenbosch Mmeff@brabant.nl
<i>Beheer en plaats van documentatie</i>	Becker & Van de Graaf, Noordwijk
<i>Uitvoeringsperiode onderzoek</i>	juni – juli 2010

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In opdracht van BTL Advies B.V. heeft archeologisch onderzoeksbureau Becker & Van de Graaf bv in juni en juli 2010 een archeologisch bureauonderzoek en een cultuurhistorisch onderzoek uitgevoerd voor een gedeelte van de beekloop van de Rosep te Oisterwijk, gemeente Oisterwijk. De aanleiding voor dit onderzoek is een gebiedsherontwikkeling die mogelijk in de toekomst zal worden uitgevoerd. Tot het gebiedsontwikkelingsproces kunnen onder andere behoren: herstel van de beek de Rosep, het verplaatsen van een grote kalkoenunderhouding en het duurzaam verbouwen van de bestaande gebouwen van Landgoed de Rosephoeve. De ontwikkelingen zullen niet alleen impact hebben op de betreffende locaties maar ook op de omliggende gebieden. Het huidige onderzoek betreft een eerste inventarisatie van de archeologische en cultuurhistorische waarden in het plangebied.

1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek

Archeologisch bureauonderzoek

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde verwachting voor het plangebied. Dit gebeurt aan de hand van bestaande bronnen over bekende en verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Op basis van de resultaten van het onderzoek worden aanbevelingen gedaan over eventueel behoud of vervolgonderzoek.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1 (Centraal College van Deskundigen 2006) en conform de leidraad beekdalen (Rensink 2008).

Voor de in dit rapport gebruikte geologische en archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar bijlage 4. Afkortingen en enkele vaktermen worden achterin dit rapport uitgelegd (zie lijst van afkortingen en begrippen).

Om dit doel te kunnen realiseren, wordt op de volgende vragen een antwoord gegeven :

- Zijn er uit het her in te richten beekdal en de aangrenzende randzones van het beekdal archeologische vindplaatsen bekend? Zo ja, wat is de locatie, aard, datering en omvang ervan?
- Wat is er bekend over de ontginning, de indeling, de inrichting en het gebruik van het beekdal door de tijd heen?
- Wat is de bodemopbouw van het beekdal en wat kan worden gezegd over de positie en ouderdom van beeklopen en -meanders in vroeger tijd?
- Waar is sprake van locaties of zones van (mogelijk) grote archeologische waarde, bijvoorbeeld zandkopen of -ruggen in de beekdalbodem, historische bebouwing en infrastructuur en waar is sprake van een hoge trefkans op bijvoorbeeld een voorde, brug of watermolen?
- Welke informatie is er beschikbaar over verstoringen van de bodem als gevolg van ontgravingen, bodemsaneringen, egalisaties, diepploegen en landinrichting?
- Welke archeologische verwachting kan aan het her in te richten beekdal worden toegekend voor de bovenste meter van de bodem? In hoeverre is het mogelijk om deze verwachting te specificeren naar aard (type), datering en omvang van de vindplaats(en)?
- Wat kan worden gezegd over de aanwezigheid van archeologische resten in dieper gelegen sedimenten, d.w.z. sedimenten die door veen of een laag van beeksedimenten worden afgedekt?
- Welke methoden en technieken van veldonderzoek zijn er nodig om de gespecificeerde archeologische verwachting uit het bureauonderzoek te toetsen en aan te vullen?

Cultuurhistorisch onderzoek

Het doel van het cultuurhistorisch onderzoek is het inventariseren van cultuurhistorische waarden in het beekdal van de Rosep (waaronder historisch-geografisch erfgoed, het historisch-

(steden)bouwkundig erfgoed en het historisch groen), het waarderen hiervan en het doen van aanbevelingen ten aanzien van de toekomstige inrichting.

1.3. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied

In het kader van de rapportage *'Slingerend tussen Beerze en Reusel'* is door Bureau Waardenburg b.v. de kaart *'Maatregelen voor beekherstel in het beekdal van de Rosep'* opgesteld (Figuur 1). Op deze kaart worden het gedeelte van de beek en aanliggende gronden weergegeven, die in de toekomst opnieuw ingericht zullen worden. Het onderzoeksgebied heeft betrekking op circa 1,5 km beekherstel binnen landgoed Rosephoeve en circa 1,5 km beekherstel buiten het landgoed (verder stroomafwaarts, in noordelijke richting). De omvang van het plangebied is dusdanig gekozen dat de locaties van alle herinrichtingsmaatregelen worden meegenomen. De ligging en de grenzen van het plangebied worden weergegeven in bijlage 1 en 3.

Om tot een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied te komen, is niet alleen gekeken naar bekende gegevens over het plangebied zelf maar ook naar de omgeving. Voor het totale onderzochte gebied, oftewel het onderzoeksgebied, is gekeken naar een gebied van circa 1,5 km aan weerszijden van het beekdal van de Rosep. Dit gebied is dusdanig gekozen dat de hoge delen rondom het beekdal worden bekeken en dat enkele omgevingsvondsten en onderzoeken, waarvan er slechts weinig zijn, worden meegenomen.

Figuur 1: Maatregelenkaart beekdal de Rosep.

1.4. Werkwijze

Bij zowel het archeologisch bureauonderzoek als het cultuurhistorisch onderzoek is gebruik gemaakt van informatie uit de onderstaande lijst. Deze gegevens zijn aangevuld met relevante informatie uit beschikbare achtergrondliteratuur (zie literatuurlijst).

Archeologie en cultuurhistorie

- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)
- Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Noord-Brabant
- Verwachtings- en beleidskaart van de gemeente Oisterwijk
- Archeologisch Informatie Systeem (Archis II) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)
- Cultuurhistorische kaartinventarisatie van De Bont (1993)

Bodemkaarten, geomorfologische kaarten en hoogtekarten

- Bodemkaart 51 West Eindhoven (Stichting voor Bodemkartering 1984)
- Geomorfologische kaart 51 Eindhoven (Stichting voor Bodemkartering / Rijks Geologische Dienst 1977)
- Actueel Hoogtebestand van Nederland (www.ahn.nl/viewer)

Historische kaarten

Aanvullende historische informatie is verkregen uit beschikbaar historisch kaartmateriaal, waaronder diverse topografische kaarten uit de periode 1830 tot 1991 (www.watwaswaar.nl).

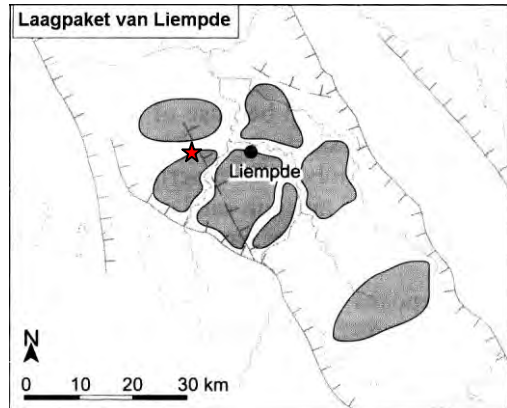
Overige informatie

Er is contact geweest met Wim de Bakker van Heemkundekring “de Kleine Meijerij.”

2. Geomorfologie en bodem

2.1. Ontstaansgeschiedenis landschap

Oisterwijk is gelegen in de Roerdalslenk, een tektonisch dalingsgebied dat begrensd wordt door de Peelhorst en de Feldbiss. Grootschalige zandverstuivingen in de laatste ijstijd (het Weichselien; 120.000 tot 10.000 jaar geleden) hebben er voor gezorgd dat in de slenk een pakket zand van vaak meer dan 15 m dik en soms zelfs 45 m dik is afgezet. Dit zand wordt ook wel dekzand genoemd en behoort tot de Formatie van Bortel, Laagpakket van Wierden. De afzetting van het dekzand ging in verschillende fases waarbij in tijden van verminderde aanvoer bodemvorming kon optreden. In de periode tussen ongeveer 40.000 en 30.000 jaar geleden (een minder koude periode van het Weichselien, Hengelo en Denekamp interstadialen) was in grote delen van de slenk een vochtig en open landschap aanwezig met permafrost condities en hier en daar stagnerend ondiep open water. In deze situatie werd zelfs het fijnste door de wind verplaatste materiaal ingevangen en ontstond een 1 tot 3 m dikke laag leem. Deze leemlaag staat bekend als het laagpakket van Liempde (onderdeel van de formatie van Bortel; Schokker 2003; Schokker *et al.* 2003; Figuur 2) maar wordt ook wel Brabants leem genoemd. Tussen 30.000 en 10.000 jaar geleden is er op de leemlagen, in verschillende fases, nog een dik pakket dekzand afgezet. Vooral in de laatste fases van het Weichselien (Vroege- en Late-Dryas) is het dekzand hierbij opgeblazen in grote zuidwest – noordoost lopende dekzandruggen (Figuur 3; Berendsen 2005).

Figuur 2: Het gebied waar binnen de Centrale slenk het Laagpakket van Liempde is aangetroffen (Schokker 2003). Het plangebied bevindt zich ongeveer ter plaatse van de rode ster.

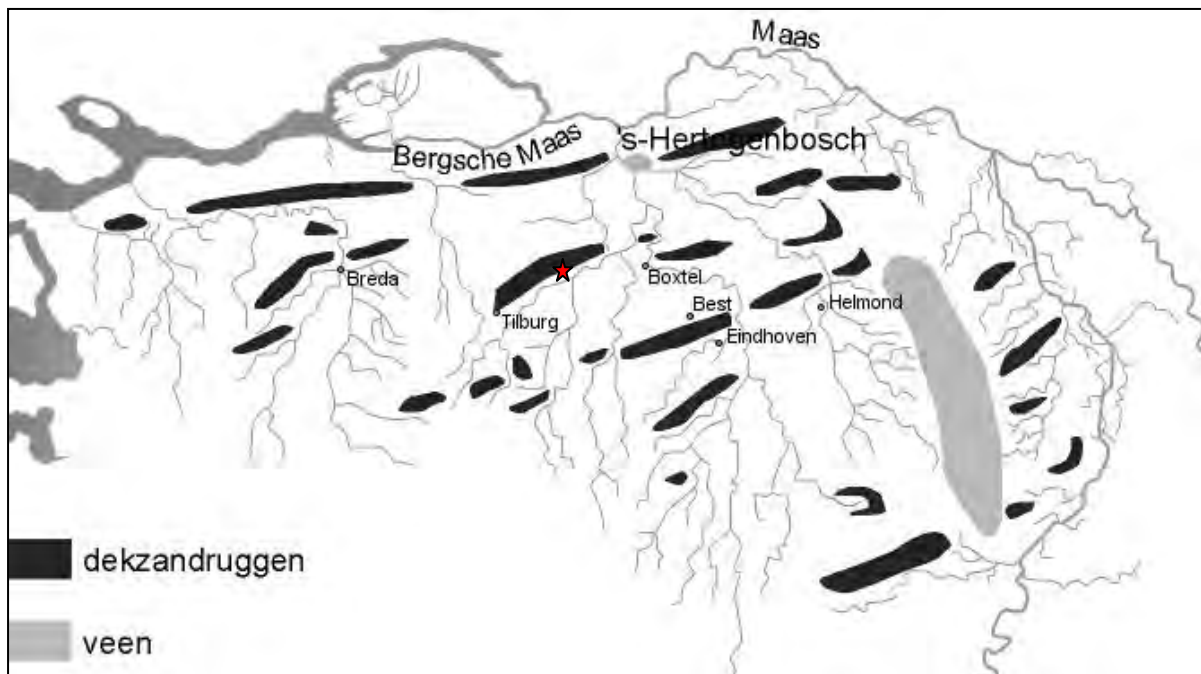
De Roerdalslenk fungeert als een verzamelbekken voor de riviertjes van Noord-Brabant. De Aa, Dommel, Beerze en Reusel wateren het gebied in noordwestelijke richting af. Waar de riviertjes tegen de grote dekzandruggen aanlopen ontstaan doorbraken of meertjes. De aanwezigheid van ondoordringbare lagen maakt het indringen van water in de ondergrond moeilijk waardoor stagnerende waters en veenvorming ontstaan. De meertjes hebben zich in het Holoceen ontwikkeld tot vennen, waarin zich veen vormde (Berendsen 2005). Rondom het plangebied zijn meerdere van dergelijke vennen aanwezig.

2.2. Geomorfologie en reliëf

De Rosep loopt door een laaggelegen beekdalbodem zonder veen (kaartcode 2R5) te midden van hoge dekzandruggen (bijlage 4). Op de hoogtekarta is het beekdal van de Rosep duidelijk herkenbaar aan de lagere ligging ten opzichte van het omliggende gebied (bijlage 6). Opvallend is de ligging van de Oirschotsebaan op de hogere gronden van een doorlopende dekzandrug. Deze dekzandrug is doorbroken door de Rosep. Doordat de dekzandrug - vooral bij hogere waterstanden - de doorstroom belemmerde, heeft de beek in het verleden stroomopwaarts gemeanderd. De meandergeul en laagte ten westen van de Oirschotsebaan zijn hiervan het resultaat. Door de meanderende beek is het beekdal hier verbreed (het huidige 'Kromven'). Op de hoogtekarta zijn enkele oude meanders te zien.

Het beloop van de beek ten oosten van de Oirschotsebaan is ten dele bepaald door een hogere dekzandrug. Het dal splitst zich ter plaatse van de dekzandrug over een beperkte lengte in tweeën, om ter hoogte van de Rosephoeve weer samen te komen. Ook benedenstrooms bevinden zich enkele dekzandruggen in het beekdal.

Blijkens de geomorfologische kaart komen in het bovenstroomse gedeelte van de Rosep meerdere moerassige laagtes voor (bijlage 4). Doordat water door de aanwezige leemlagen slecht kon wegzakken, vulden deze laagtes zich ten dele met water. In dit gebied zijn tegenwoordig nog diverse vennen te vinden, waaronder het Groot Kolkven, het Allemans Ven en het Groot Goorven. Typisch zijn de dalvormige laagtes die van deze vennen naar het beekdal leiden.

Figuur 3: Verspreiding van grote dekzandruggen in het Brabantse dekzandgebied (Berendsen 2005). Het plangebied ligt op de grens van een dekzandrug en een beekdal, ongeveer ter plaatse van de rode ster.

2.3. Bodem

In het beekdal komen vlierveengronden en moerige eerdgronden voor (bijlage 5). Deze gronden hebben grondwatertrap II of III, wat duidt op natte tot erg natte gronden (Tabel 1). De vlierveengronden (kaartcode Vz) liggen op zand zonder humuspodzol, beginnend ondieper dan 120 cm. De humeuze bovenlaag van de vlierveengronden is ontstaan door het afsterven van vegetatie en de ophoping van organisch materiaal. Kenmerkend voor vlierveengronden is dat de bovenlaag plaatselijk veraard of half veraard is en bestaat uit broekveen. Bij moerige eerdgronden (bodemkaartcode vWz) is de moerige bovengrond afgedekt met een zeer dun zandlaagje of is er zand door de moerige bovengrond gemengd. De gronden zijn overwegend gelegen op een zanddek van meer dan 15 cm dikte.

Op de flanken van het beekdal komen podzolgronden voor. Podzolgronden hebben een profiel dat bestaat uit een toplaag van humusrijke grond, waaronder een bleekgrijze uitspoelingslaag en daaronder een donkere inspoelingslaag. Een podzol is ontstaan door een eeuwenlang proces van uitspoeling en inspoeling van mineralen in leemarm dekzand. In het plangebied bevinden zich veldpodzolgronden (kaartcode Hn21) en laarpodzolgronden (bodemkaartcode cHn21). Beide bodems zijn ontwikkeld in jong dekzand en hebben een dunne humeuze toplaag (Teunissen van Manen 1985). Veldpodzolgronden zijn veelal ontstaan onder natte omstandigheden. Binnen het plangebied varieert de grondwatertrap van deze gronden van III tot V, oftewel nat, tot vochtig tot gronden met een zeer wisselende grondwaterstand. De laarpodzolgronden hebben een grondwatertrap VI, wat betekent dat het gaat om droge gronden.

Aan de zuidzijde van het beekdal liggen gooreerdgronden (bodemkaartcode pZn21). Gooreerdgronden komen voor in de bovenloop en zijarmen van beekdalen en worden gekenmerkt door het voorkomen van sterk of zeer sterk lemig zand tot op een diepte van circa 70 cm en een dunne humeuze bovenlaag tot circa 40 cm. Het zijn natte gronden met grondwatertrap III.

Op de hogere dekzandruggen in het westen van het plangebied komen duinvaaggronden voor (kaartcode Zd21). Duinvaaggronden zijn jonge stuifzandgronden, waarop bodemvormende processen weinig invloed hebben gehad en een duidelijke profielopbouw ontbreekt. De stuifzandlaag is vaak dikker dan 120 cm. De duinvaaggronden zijn zeer droog (grondwatertrap VII).

Ten zuiden van de duinvaaggronden ligt een gebied met hoge zwarte enkeerdgronden (kaartcode zEZ21). Hoge zwarte eerdgronden hebben een humushoudende bovenlaag van meer dan 50 cm dik die is ontstaan door eeuwenlange bemesting met een mengsel van stalmest, huisafval, bosstrooisel, heideplaggen en dikwijls ook vrij veel zand. Afhankelijk van de aard en de hoeveelheid van de gebruikte mest en de duur van de ophoging, vertoont het dek van deze oude bouwlanden grote verschillen in dikte, kleur, humusgehalte en textuur. Onder de humushoudende bovenlaag kan nog een intacte oudere bodem, van voor het opbrengen van de bovenlaag, aanwezig zijn. De hoge zwarte enkeerdgronden zijn droge gronden met grondwatertrap VI.

Grondwatertrap	Gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG) in cm -mv	Gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG) in cm -mv
I	-	<50
II	-	50-80
III	<40	80-120
IV	>40	80-120
V	<40	>120
VI	40-80	>120
VII	>80	>120

Tabel 1: De grondwatertrappen.

3. Archeologie

Binnen het plangebied zijn geen terreinen aanwezig die op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) als waardevol staan aangegeven. In het westen van het plangebied zijn twee waarnemingen gemeld. Waarneming 35829 betreft de vondst van een neolithische Flint-Ovalbeil door een particulier op Landgoed 't Lot in 1965. De vondstomstandigheden zijn onbekend. Waarneming 409655 ligt enkele honderden meters ten oosten van waarneming 35829 op een bosperceel. Met een metaaldetector is hier een gladde messing vingerring aangetroffen die niet nader gedateerd kan worden dan Late Middeleeuwen B tot Nieuwe tijd C.

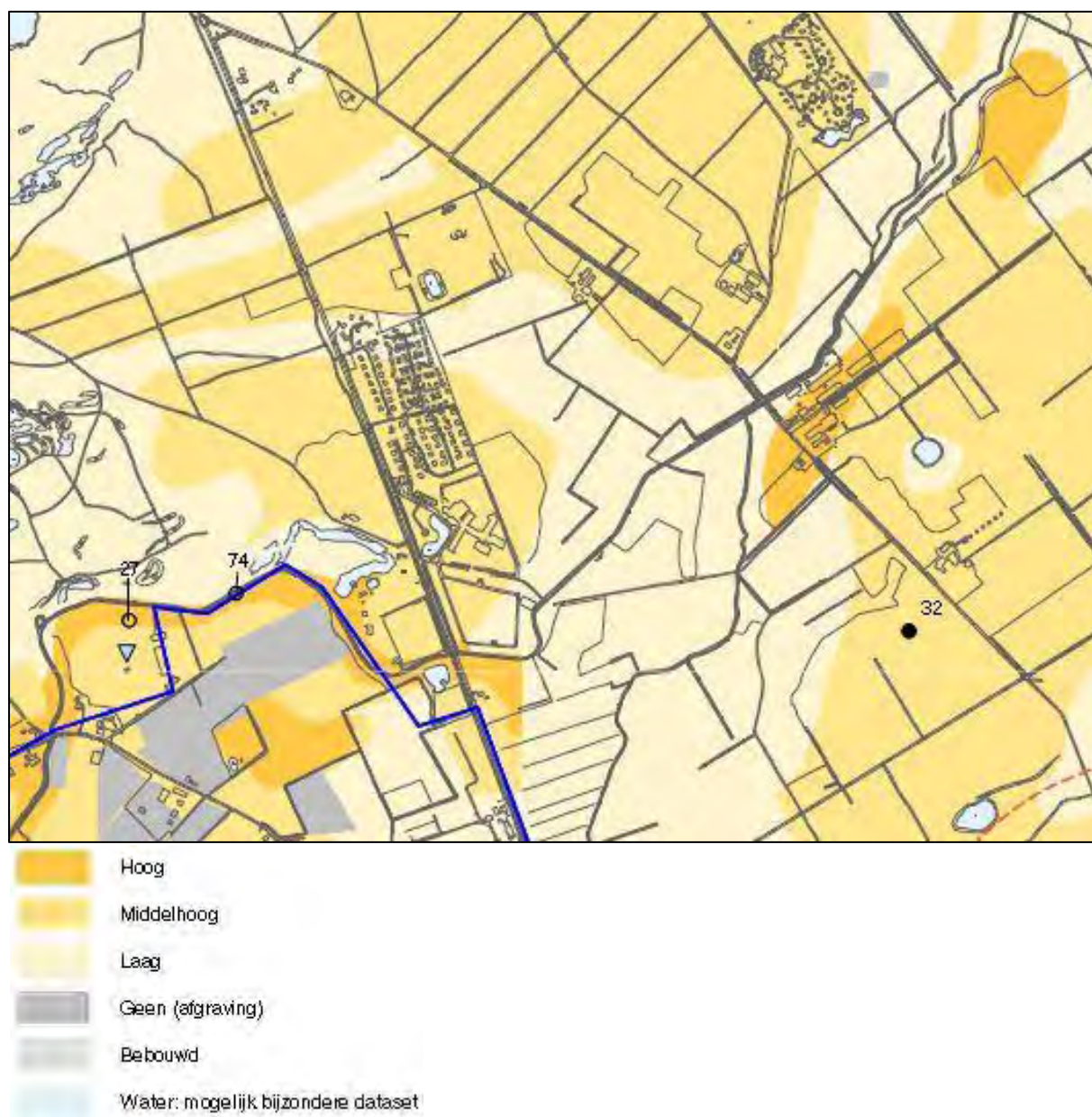
Het zuidwestelijke deel van het plangebied is reeds onderzocht. Hier hebben voor vijf gebieden archeologische bureauonderzoeken en karterende booronderzoeken plaatsgevonden. Bij het bureauonderzoek werd aan de hoger gelegen delen met een enkeerdgrond een hoge archeologische verwachting toegeschreven, terwijl de lager gelegen delen zonder enkeerdgrond een lage archeologische verwachting kregen. Uit de boringen bleek echter dat in geen van de deelgebieden een enkeerdgrond aanwezig was. De bodem was bovendien in de meeste gevallen geroerd tot in de C-horizont, waarschijnlijk als gevolg van landbouwactiviteiten. Binnen de onderzochte deelgebieden worden geen archeologische resten meer *in situ* verwacht (onderzoeksmelding 22152; Rondags / Koeman / Hagens 2007).

Binnen een gebied van 1,5 km aan weerszijden van de Rosep zijn slechts weinig meldingen bekend. Ongeveer 600 m ten zuidoosten van de rivier is in 1952 een La Tène urntje aangetroffen in een grafheuveltje dat sindsdien is geëgaliseerd (waarneming 36253). Ongeveer 1,2 km ten zuiden van de rivier bevinden zich bij het gehucht de Heikant twee meldingen. De oudste melding betreft een bronzen randbijl uit de Midden Bronstijd die waarschijnlijk bij ruilverkaveling is aangetroffen (waarneming 37009). De exacte herkomst van deze vondst is niet bekend. De andere waarneming (nummer 410827) betreft aardewerkvondsten die gedaan zijn tijdens het vooronderzoek van De Hilver in Hilvarenbeek (onderzoeksmelding 8497). De vondsten zijn gedaan in een esdek en wijzen op middeleeuwse activiteiten ter plekke of in de directe omgeving.

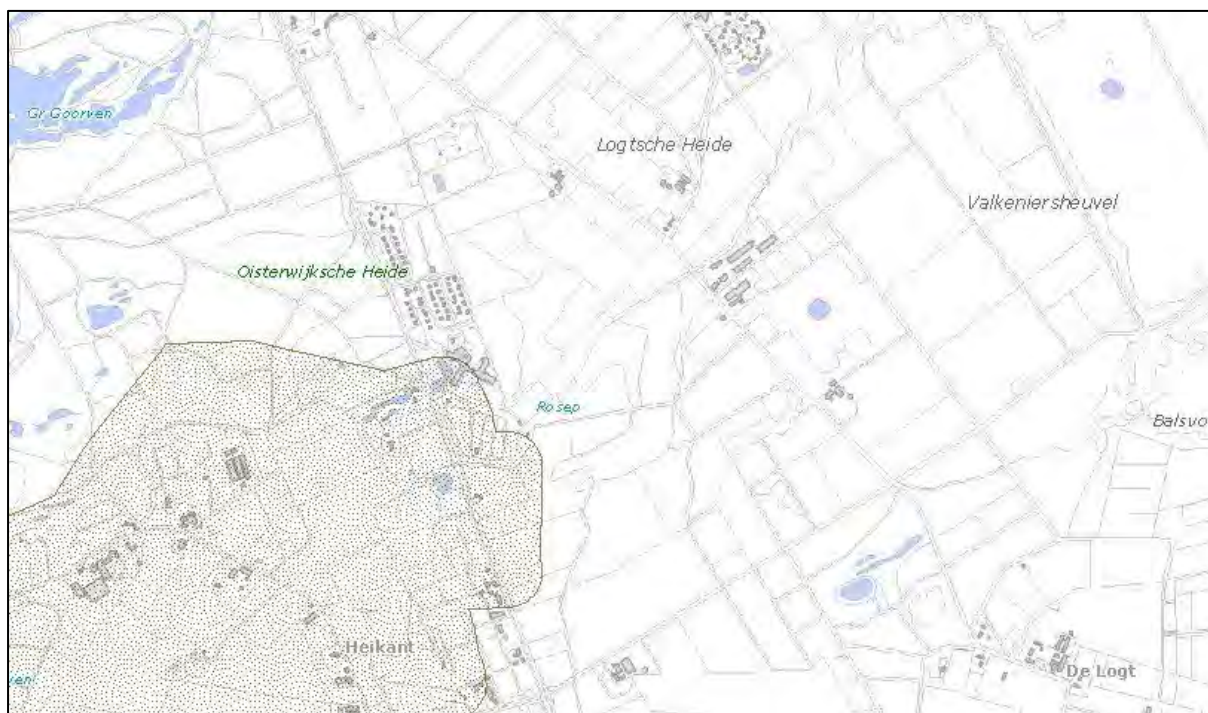
Circa 900 m ten noordwesten van de noordgrens van het plangebied is in 1977 door een particulier een laatneolithische bijl aangetroffen bij graafwerkzaamheden in een weiland (waarneming 14193).

Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) variëren de archeologische waarden van het plangebied van laag tot hoog. Het westelijk deel van het plangebied, waar ook de vondstmeldingen en waarnemingen gemeld zijn, is als hoog gewaardeerd. De rest van het plangebied heeft een lage tot middelhoge waarde. Op de waardenkaart van de gemeente (Figuur 4) zijn deze verwachtingen verder genuanceerd. De hoge dekzandruggen hebben de hoogste waardering omdat dit de meest geschikte bewoningslocaties waren. Ook een gedeelte van het beekdal van de Rosep, namelijk het smalle deel ten westen van de Oirschotse Baan, heeft een hoge archeologische verwachting. Hoewel het beekdal zelf minder geschikt was voor bewoning, was het in het verleden wel van essentieel belang voor de watervoorziening en kon tevens gebruikt worden als transportroute of als sacrale plaats worden beschouwd. Het bredere deel van het dal en de dekzandvlaktes hebben de laagste verwachting omdat deze delen in het verleden waarschijnlijk laaggelegen en vochtig zullen zijn geweest en dus ongeschikt voor bewoning. De dekzandruggen in de vlakte daarentegen zijn weer hoog gewaardeerd als gunstige bewoningslocaties voor met name jagers en verzamelaars uit de prehistorie.

Op de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW, versie 2010) van de provincie staat het westelijke deel van het plangebied (het deel met de hoge waardering) als archeologisch landschap aangegeven (Figuur 5), namelijk het lichtglooiende dekzandeland van Moergestel – Hilvarenbeek. Dit is een gebied dat relatief dun bebouwd is waardoor het landschap een hoge ruimtelijke samenhang heeft. Ten opzichte van de rest van Noord-Brabant zijn binnen dit archeologisch landschap relatief veel waarnemingen en AMK terreinen uit het Neolithicum aanwezig.

Figuur 4: Het plangebied en omgeving op de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Oisterwijk. De blauwe lijn geeft de begrenzing aan van het archeologisch onderzoek dat eerder is uitgevoerd binnen het plangebied.

Figuur 5: Het plangebied en de omgeving op de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Noord-Brabant. Het gestippelde gebied is een archeologisch landschap.

4. Historische en huidige situatie van het plangebied

In dit hoofdstuk worden de historische en huidige situatie van het plangebied als geheel besproken. De historische ontwikkeling van de Rosep wordt in het volgende hoofdstuk behandeld.

4.1. Het gebruik van het landschap door de mens

Op grond van de gegevens over de ondergrond, kan geconcludeerd worden dat de oudste delen van het cultuurlandschap ten zuiden van de beek liggen. De hogere dekzandruggen nabij de beekloop vormden vanouds een aantrekkelijke vestigingsplaats. De ligging van de hoge zwarte enkeerdgronden duidt erop, dat het westelijk deel van het plangebied langdurig als akkerland is gebruikt. De ontginning van deze gronden heeft plaatsgevonden vanuit de gehuchten Klein Oisterwijk en Het Stokske.

Overigens betekent dit niet, dat de gronden langs en ten noorden van de beekloop ongebruikt werden gelaten. Het beekdal is lange tijd in gemeenschappelijk gebruik geweest. De inwoners van de omliggende nederzettingen maakten van de gronden gebruik door turf te steken en hakhout te winnen. Daarnaast was tot in de negentiende eeuw sprake van verpachting van viswater. Door de beek af te dammen werden in het Rosepdal visvijvers gecreëerd.

4.2. Historische situatie

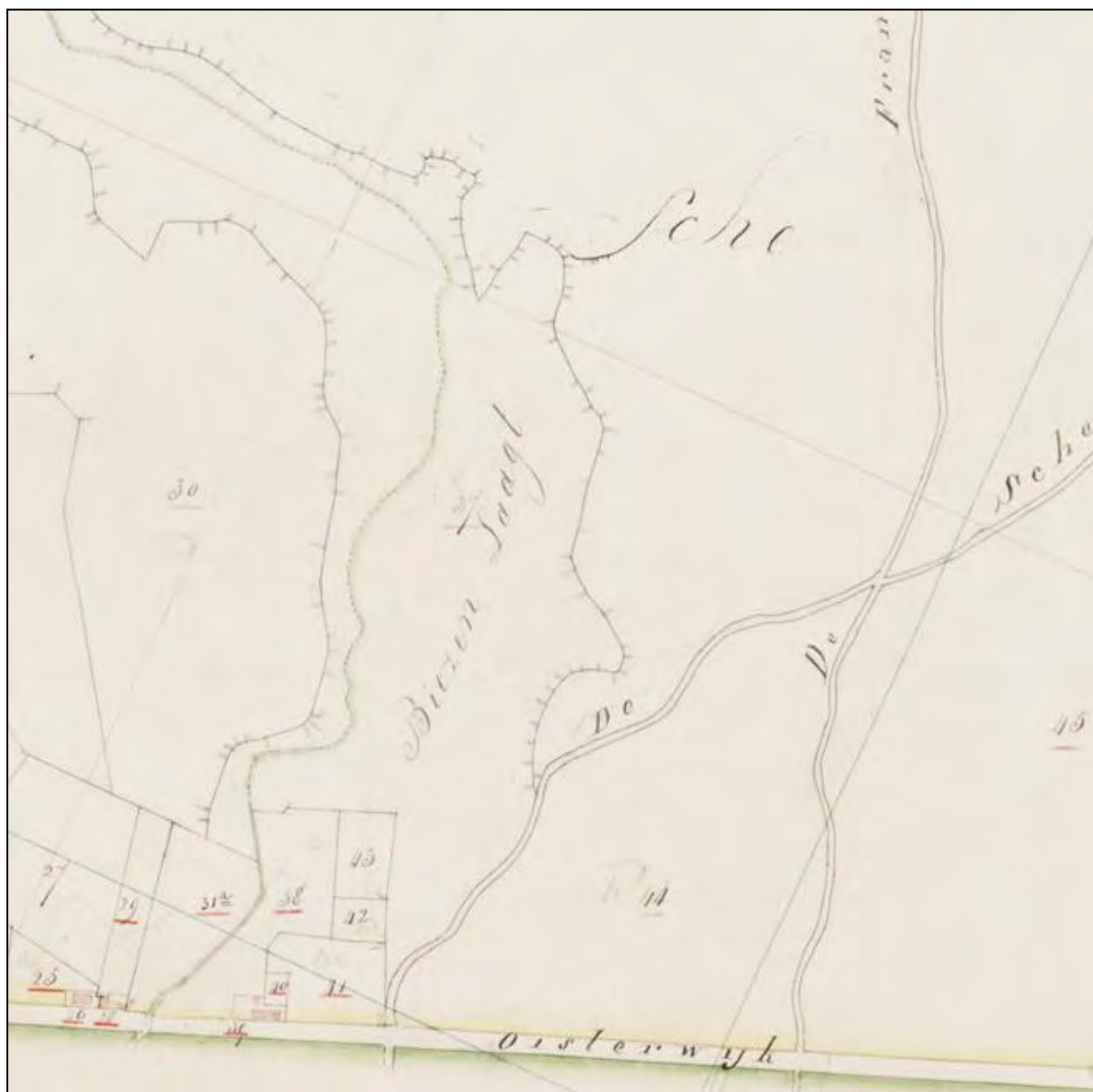
Ten noorden van de vroegere bouwlanden van de gehuchten Klein Oisterwijk en Het Stokske kwamen in de negentiende eeuw heidevelden voor. De heidevelden vormden een essentieel onderdeel binnen het systeem van agrarische bedrijfsvoering. Op de gemeenschappelijk beheerde heidevelden graasde het vee, werd heide in plaggen afgestoken en stonden bijenkorven voor de productie van honing. Vermoedelijk zijn sommige van de vennen in het verleden gebruikt voor de kweek van vissen. Of in de middeleeuwen bloedzuigers in deze vennen werden gekweekt, is niet bekend. Het toponiem „Verbrand Ven” (ten westen van het Groot Kolkven), dat op de Topografisch Militaire Kaart van omstreeks 1840 wordt vermeld, doet vermoeden dat veenwinning heeft plaatsgevonden (bijlage 8).

Op de oudste geraadpleegde kaarten, het minuutplan uit begin 19^e eeuw, is te zien dat het plangebied nog veelal bestond uit onontgonnen heidegrond. Op de kadastrale kaart (Figuur 6) en de Topografisch Militaire Kaart (bijlage 8, Figuur 7) is bijvoorbeeld zichtbaar dat de gronden in de omgeving van de Rosephoeve in het begin van de 19de eeuw nog onontgonnen waren. Op de hoger gelegen zandgronden van het vennengebied kwamen blijkens de Topografisch Militaire Kaart uitgestrekte stuifzandvlaktes voor. Slechts op een paar plekken, met name ten westen van de Oirschotse Baan, waren percelen als weide- of akkergrond in gebruik. De gebieden direct langs de Rosep waren moeras. Langs de Oirschotse Baan bevond zich verspreide bebouwing. De Oirschotse Baan was de nieuwe weg tussen Oisterwijk en Oirschot, aangelegd in de 19^e eeuw. De oude weg, vanuit waar de ontginningen hebben plaatsgevonden, bevindt zich iets naar het westen. Tussen de twee wegen in ligt het 17^e-eeuwse gehucht Klein Oisterwijk (persoonlijke communicatie, dhr. W. de Bakker).

Een relatief groot deel van de woeste gronden in de omgeving van het onderzoeksgebied werd omstreeks het midden van de 19de eeuw (weer) bebost. De topografische kaart die is opgesteld in de periode 1836-1843 maakt duidelijk dat toentertijd al naaldbossen waren aangeplant om de stuifzanden te fixeren (bijlage 7). Ook de woeste gronden in de omgeving van de Rosephoeve (De Hoef) waren tegen die tijd grotendeels ontgonnen. De ontginningsbossen werden volgens een regelmatig patroon aangeplant. Naast de percelen direct aan weerszijden van de Oirschotse Baan bevond zich mogelijk nabij de huidige Rosephoeve ook bebouwing. In het deel van het plangebied ten westen van de Oirschotse Baan worden twee kleine heuvels aangegeven. Beide heuvels zijn op de hoogtekartaart (bijlage 6) niet meer terug te vinden.

Het in de loop van de 19^e eeuw ontstane wegenpatroon is daarna weinig meer veranderd. Op de relictenkaart van de Bont (1993) staat de Oirschotsebaan aangegeven als weg ontstaan voor 1840,

deels voor 1500. De weg die langs de Rosephoeve loopt en de weg dwars daarop (tegenwoordig respectievelijk de Rosepdreef en een weg die opgenomen is in het erf van de Rosephoeve) staan aangegeven als wegen ontstaan tussen 1840 en 1900.

Figuur 6: Dit fragment van het kadastraal minuutplan 1832 toont het beekdal van de Rosep direct ten oosten van de Oisterwijkse Baan. Bij de kartering is de begrenzing van het beekdal weergegeven als steilrand. Met uitzondering van enkele percelen langs de Oisterwijkse Baan is het grondgebied onontgonnen (bron: www.watwaswaar.nl).

Figuur 7: Topografisch Militaire Kaart – het gebied ten oosten van de Oisterwijkse Baan bestaat uit een woest heidelandschap dat door de slingerende beek Rosep wordt doorsneden. In het vennengebied komen getuige het reliëf uitgestrekte stuifzandvlaktes voor (bron: www.watwaswaar.nl).

Aan het einde van de 19^e eeuw werd de kunstmest uitgevonden en werden schapen als leverancier van dierlijke mest overbodig, waarmee ook de uitgestrekte heidevelden hun functie verloren. De heide werd ontgonnen en omgezet in bos (in het geval van droge grond) of cultuurgrond (in het geval van vochtige grond). Een topografische kaart uit het begin van de 20^e eeuw (bijlage 8) toont aan dat het plangebied veelal bebost is geraakt. In het westelijk deel is voornamelijk naaldbos geplant en in het oostelijk deel loofbos. In het zuiden en het noorden bevond zich nog heide, maar ook hierop waren bomen aanwezig. In het uiterste noorden van het plangebied komt aan weerszijden van de Rosep nog moeras voor ("De Looten"). Ook in het zuidoosten van het plangebied komt nog een gedeelte moeras voor. Rondom de huidige Rosephoeve zijn meerdere gebouwen aanwezig maar de locatie van de huidige hoeve zelf lijkt niet bebouwd te zijn.

Halverwege de 20^e eeuw is de resterende heide binnen het plangebied omgezet in weidegrond (bijlage 9). Enkele bospercelen zijn daarentegen weer in heidegrond omgezet. De Rosep heeft haar huidige loop maar de voormalige loop is langs de noordgrens van het plangebied direct ten westen van de Oirschotse Baan nog te herkennen aan een paar kleine meertjes. De bebouwing langs de Oirschotse Baan is gedeeltelijk verdwenen en ook rondom de Rosephoeve lijkt bebouwing te zijn verdwenen. De situatie is voor een groot deel vergelijkbaar met de huidige situatie (paragraaf 4.3).

4.3. Mogelijke verstoringen

In bijlage 6 staan de gebieden aangegeven waarvoor tussen 1950 en 1982 een ontgrondingsvergunning is verleend. Het feit dat de vergunning is verleend, wil echter niet altijd zeggen dat de ontgroning daadwerkelijk is uitgevoerd. Op basis van de hoogtekaart zijn de gebieden met de nummers 4661, 4665, 4646 en 4626 inderdaad ontgrond. Hier is sprake van een scherpe begrenzing met de omliggende, hoger gelegen gebieden. De ontgronde gebieden liggen 1 tot 1,5 m lager dan de omliggende gebieden. Of het gebied met nummer 4701 ook afgegraven is, kan op basis van de hoogtekaart niet worden bepaald. Op de verwachtingskaart van de gemeente heeft dit perceel geen archeologische verwachting.

Verstoreningen ten gevolge van kabels en leidingen zijn in het plangebied waarschijnlijk minimaal en zullen zich beperken tot direct onder en rondom de aanwezige bebouwing en wegen.

4.4. Huidig landgebruik

Ten tijde van het onderzoek was het plangebied voor het grootste deel in gebruik als bos en landbouwgrond. Langs de Oirschotse Baan bevinden zich Landgoed De Rosep (een hotel, restaurant en party- en congrescentrum) en ten zuiden daarvan een bungalowpark (Figuur 8). Langs de Rosepdreef bevindt zich de Rosephoeve, een minicamping (Figuur 9).

Figuur 8: Het westelijk deel van het plangebied op een luchtfoto uit 2005 (bron: Google Earth). Ten westen van de Oirschotse Baan ligt Landgoed 't Lot en ten oosten Landgoed Rosephoeve. Binnen dit deel van het plangebied bevinden zich bungalowpark de Rosep (blauwe cirkel) en hotel congrescentrum Landgoed de Rosep (gele cirkel).

Figuur 9: Het oostelijk deel van het plangebied (Landgoed de Rosephoeve) op een luchtfoto uit 2005 (bron: Google Earth). Binnen dit deel van het plangebied bevindt zich minicamping de Rosephoeve (oranje cirkel).

5. Historische ontwikkeling van de beekloop

5.1. Een slingerende beek

Op de Topografisch Militaire Kaart is de Rosep weergegeven als een slingerende beek. Dat de loop destijds van geringe omvang zal zijn geweest, blijkt uit het feit dat de beek op meerdere plekken overgestoken kon worden. Bijzonder is het voorkomen van een smalle voetgangersbrug ten westen van de Oisterwijkse Baan, op kaarten aangeduid als 'Brood Vondel' of 'Brood Vonder' (Figuur 10). Gezien de ligging zal deze vonder voor voetgangers de verbinding naar de uitgestrekte heidevelden ten noorden van de Rosep hebben gevormd.

Figuur 10: De vermelding van de Brood Vonder op het kadastraal minuutplan uit 1832. Het belang van deze oversteekplaats blijkt uit het feit dat de plek bij de kartering als grenspunt is gebruikt. Vermoedelijk diende deze herkenbare plek als ijkpunt voor de eigendomsbegrenzing (bron: www.watwaswaar.nl).

5.2. Afwatering

De Rosep werd in de eerste helft van de 19de eeuw door twee bronnen gevoed. Enerzijds werd water aangevoerd vanuit een groot nat gebied ('Het Broek') dat ten zuidoosten van Moergestel lag. Met behulp van een gegraven watergang ('De Oude Stroom') werd dit gebied ontwaterd. Anderzijds vond periodiek afvoer van water op de Rosep plaats vanuit het Groot Kolkven. Op de Chromotopografische Kaart 1900 (bijlage 8) werd deze verbinding tussen het ven en de beek nauwelijks weergegeven. Vanaf die tijd werd het gedeelte van de beek dat vanuit Het Broek noordwaarts loopt prominenter op topografische kaarten weergegeven. Gezien het feit dat grote ingrepen in de inrichting en waterhuishouding van Het Broek pas na 1930 zouden plaatsvinden, is het onwaarschijnlijk dat de waterafvoer door de Rosep voor die tijd toenam.

5.3. Beekloop tussen Zandstraat en Oirschotse Baan

Blijkens de topografische kaart 1836-1843 kronkelde het gedeelte van de Rosep tussen de Zandstraat en Oirschotse Baan destijds door een grotendeels onontgonnen heidegebied (bijlage 7).

De oudere meander ten westen van de Oirschotsebaan is op diverse kaarten uit de 19de eeuw duidelijk herkenbaar door de afwijkende percelering (Figuur 11).

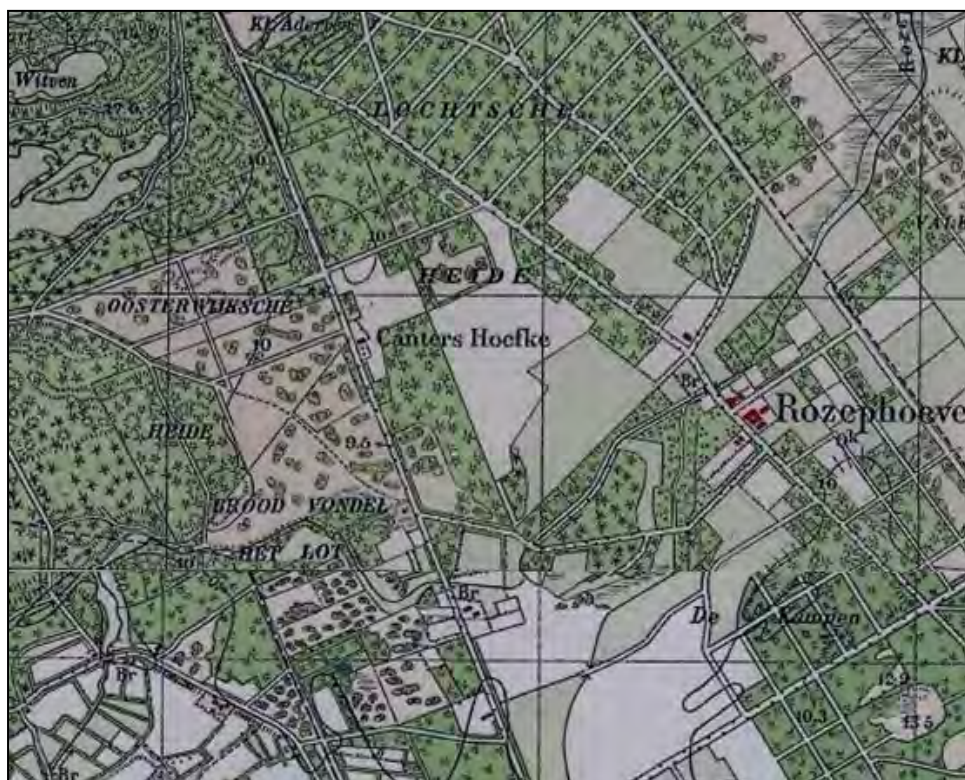
Omstreeks 1900 is een deel van de gronden langs de beek in gebruik genomen als weiland. De beekloop is nauwelijks gewijzigd. Op grond van een vergelijking van de topografische kaart van 1926 (Figuur 12) met de topografische kaart van 1953 (Figuur 13) kan geconcludeerd worden dat normalisatie van dit gedeelte van de beek in de tussenliggende periode heeft plaatsgevonden. Een andere ruimtelijke transformatie betreft de geleidelijke bebossing van percelen langs dit gedeelte van de beekloop.

Figuur 11: De oude meander is duidelijk herkenbaar in de percelering van het gebied (bron: www.watwaswaar.nl).

5.4. Beekloop tussen Oirschotse Baan en Rosephoeve

Uit een vergelijking van de Topografisch Militaire Kaart (Figuur 7) en de Topografische Kaart uit 1836-1843 (bijlage 7) blijkt, dat de verlegging van de loop van de Rosep tussen de Oisterwijkse Baan en de Rosephoeve, verband hield met de stichting van laatstgenoemde ontginningsboerderij. Door deze ingreep konden de gronden naast de nieuwe beekloop in cultuur worden gebracht. Rondom de boerderij ontstond een landschappelijke ordening, waarbij de nabijgelegen percelen in gebruik werden genomen als wei- en akkerland, de natte gronden in het beekdal als loofhoutbos en de droge gronden op de dekzandruggen als naaldboutbos (Figuur 11). De verlaten beekloop werd benut om de natte broekgronden van De Kampen te ontwater. Blijkens de topografische kaart van omstreeks 1926 werden deze ontwaterde gronden nadien als weiland gebruikt.

Figuur 12: Topografisch Kaart 1926-1930 (bron: www.watwaswaar.nl).

Figuur 13: Topografische Kaart 1953 (bron: www.watwaswaar.nl)

5.5. Beekloop vanaf de Rosephoeve stroomafwaarts

Vanaf de Rosephoeve stroomafwaarts is het tracé van de beekloop sinds het midden van de 19de eeuw vrijwel ongewijzigd gebleven. Kenmerkend voor dit gedeelte van de beek is het sterke contrast tussen de slingerende beek en de rationele verkaveling van het heideontginningslandschap. Nabij de Rosephoeve zijn in het beekdal populierenbossen aangeplant. Het beekdal ten oosten van de Burgemeester van de Oeverweg bestond tot het midden van de 20ste eeuw uit moerassige open broeklanden met een open karakter. Nadien is dit gebied met loofhout bebost.

6. Cultuurhistorische waarden

6.1. Cultuurhistorische waardenkaart Noord-Brabant

Bouwhistorische waarden

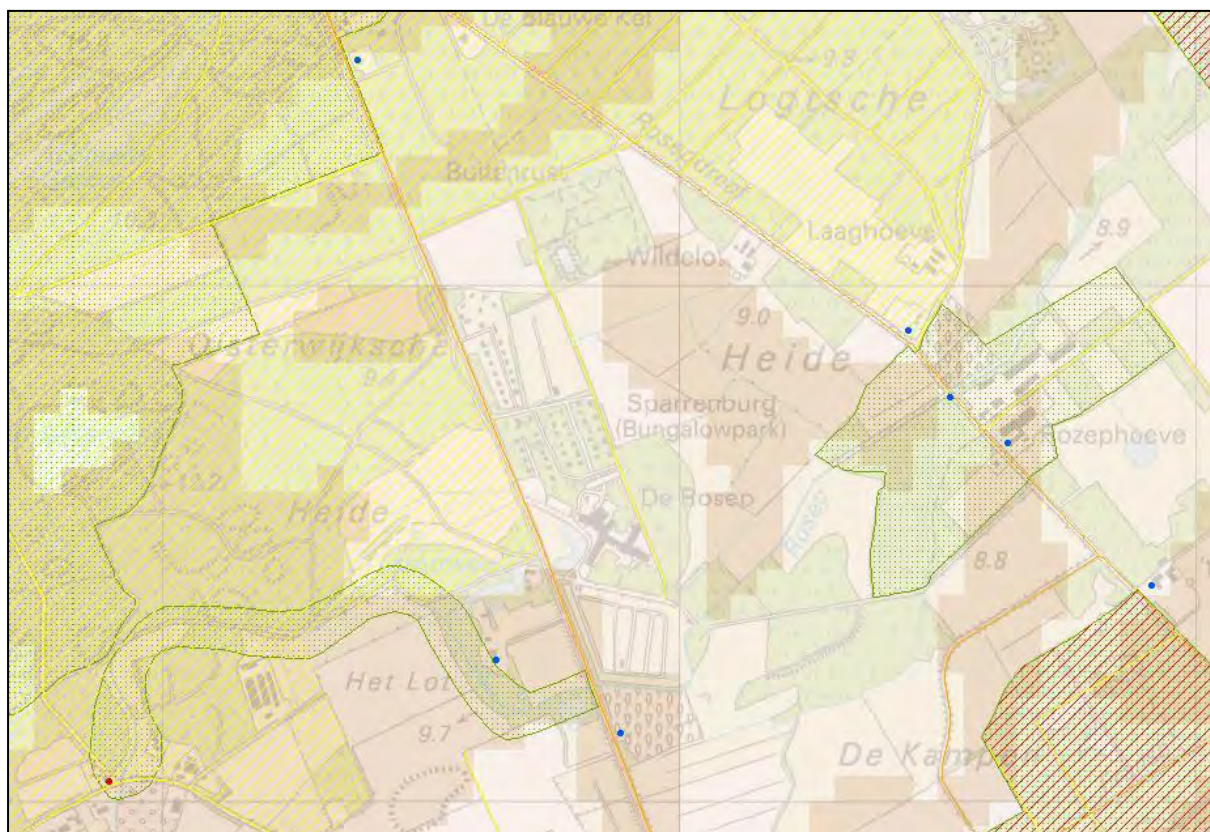
In het lpangebied komen blijkens de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Brabant verschillende waardevolle objecten en structuren voor. De historisch bouwkunst nabij de beekloop bestaat uit één rijksmonument (Zandstraat 5) en vijf MIP-objecten (Oirschotsebaan 4, Oirschotsebaan 17, Rosepdreef 7, Rosepdreef 13 en Rosepdreef ongenummerd). Het laatstgenoemde MIP-object betreft een betonnen brug die in de jaren '50 ter hoogte van de Rosepdreef over de beek is gebouwd.

Historisch-geografische waarden

De Oisterwijksebaan en de Rosepdreef zijn wegen met een middelhoge historisch-geografische waarde. Het meest westelijke deel van het onderzoeksgebied valt binnen het gebied van de Oisterwijkse en Logtsche Heide. Dit gebied, dat gekenmerkt wordt door de samenhang van oude naald- en loofbossen op voormalige heide en stuifzandduinen en het voorkomen van een groot aantal vennen, heeft een middelhoge historisch-geografische waarde.

Historisch groen

Langs de beek komen twee historische groenstructuren voor. In de omgeving van de Rosephoeve ligt een gebied dat volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart een fraai voorbeeld vormt van een aan een beek gesitueerd oud bos. De laanbeplanting rond een boerenhoeve dateert uit de periode 1880-1895 en is deels ouder. De beplanting bestaat onder meer uit eik, beuk, Amerikaanse eik en els. Tussen de Zandweg en de Oisterwijksebaan staat karakteristieke eikenbeplanting langs de beek. Deze groenstructuur is een hoge waarde toegekend.

Figuur 14: Fragment Cultuurhistorische Waardenkaart provincie Noord-Brabant (bron: www.brabant.nl).

6.2. Overige cultuurhistorische waarden

Op grond van de uitgevoerde historische analyse kan aanvullend een aantal cultuurhistorische waarden worden onderscheiden:

- De plek van Brood Vonder (hoge historisch-geografische waarde). Een motivering voor de toegekende waarde is dat de brug eeuwenlang een belangrijke schakel heeft gevormd in het lokale wegensysteem dat door dit moeilijk begaanbare gebied leidde. Bovendien wordt het belang van de plek onderstreept door de vroegere functie van grenspunt.
- Het tracé van de beekloop tussen de Oirschotsebaan en de Rosephoeve (middel-hoge historisch-geografische waarde). Dit gedeelte van de huidige beekloop is in het tweede kwart van de 19de eeuw aangelegd. De hoge historisch-geografische waarde houdt mede verband met de relatie tussen deze ingreep en de ontginningen rondom de Rosephoeve. Karakteristiek voor dit gedeelte van het onderzoeksgebied is het ingerichte karakter van het landschap (rechte beekloop, rationele verkaveling, populierenbossen).
- Restanten van oude meanders (middel-hoge historisch-geografische waarde). Het Kromven is een restant van een oude meander van de Rosep die zich direct ten westen van de Oirschotsebaan bevindt. Door de hoogteverschillen, alsmede de afwijkende percelering en inrichting is deze vroegere meander tegenwoordig nog goed herkenbaar.

7. Archeologisch verwachtingsmodel

Door grootschalig nederzettingsonderzoek vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw is er veel inzicht in de bewoningsgeschiedenis van het Brabants zandgebied. Het onderzoek heeft zich echter met name geconcentreerd op gebieden met sporen van bewoning, beakkering en begraving. Minder gebruikte landschapszones zoals beekdalen en beekdalflanken zijn nooit uitgebreid onderzocht. Omdat de kennis van beekdalen in de late prehistorie zo beperkt is, is elke vorm van onderzoek waardevol. Onderzoek in beekdalen kan inzicht geven in thema's als depositiepraktijken (zowel ritueel als afval), de archeologie van wegen en oversteekplaatsen en transport over het water. In eerste instantie kan dit onderzoek zich richten op geselecteerde zones, bijvoorbeeld zones met historisch bekende oversteekplaatsen of nabij nederzettingen of grafvelden. In bijlage 10 wordt het verwachtingsmodel van het plangebied weergegeven.

7.1. De beekdalbodem

Beekdalbodems zijn over het algemeen van hogere archeologische waarde als er op de hoge delen aan weerszijden van het beekdal sporen van nederzettingen zijn aangetroffen. Bij het gedeelte van het beekdal van de Rosep dat binnen het plangebied valt, is dat niet het geval. Vondsten uit de directe omgeving wijzen wel op menselijke aanwezigheid in het gebied vanaf het Neolithicum maar vormen geen aanwijzingen voor nederzettingen. De dichtstbijzijnde nederzettingssporen liggen 1,2 km ten zuiden van de Rosep nabij het gehucht de Heikant.

Ondanks dat de omgeving van het beekdal geen aanwijzingen voor bewoning heeft opgeleverd, geldt voor een groot deel van het dal wel een hoge verwachting. Deze hoge verwachting geldt met name ten westen van de Oirschotse Baan, waar het beekdal smal is en aan beide zijden wordt begrensd door hoge dekzandruggen. De aanwezigheid van onder andere een voetgangersbrug op de historische kaarten (de Brood Vonder) wijst aan dat de rivier hier overgestoken kon worden en dat er dus resten van bruggen of voorden kunnen worden aangetroffen. Op basis van de historische kaarten is een aantal specifieke locaties aan te wijzen waar mogelijk resten van oude bruggen of voorden te vinden zijn. Deze staan aangegeven in bijlage 10. Andere fenomenen die mogelijk in het beekdal zouden kunnen worden aangetroffen zijn voorzieningen voor de jacht of visvangst (visfinken, etc.), voorwerpen die ritueel gedeponeerd zijn en vaartuigen. Deze fenomenen kunnen niet alleen in het huidige beekdal worden aangetroffen maar ook ter plaatse van de oude meanders die in bijlage 10 als voormalige rivierloop/water staan aangegeven. Deze voormalige rivierlopen en waters kunnen behalve van hoge archeologische waarde ook van hoge aardkundige waarde zijn. Door de hoge grondwaterstanden kunnen bijvoorbeeld pollen goed bewaard zijn gebleven.

Aan de andere zijde van de Oirschotse Baan is het beekdal breder en is de kans op bruggen en voorden lager. De hier aanwezige wegen zijn pas na 1840 ontstaan. Voor die tijd was dit gebied onontgonnen en moerassig en daardoor ongeschikt voor bewoning. Op zandopduikingen in het beekdal, die in bijlage 10 met een hoge verwachting staan aangegeven, kunnen wel nederzettingen worden aangetroffen. Naar verwachting zullen eventuele nederzettingen met name stammen van jagers en verzamelaars uit de prehistorie. Onderzoek in het dal van de Vlootbeek (Limburg) heeft uitgewezen dat op de "eilanden" in het dal meerdere kleine, kort gebruikte jachtkampen aanwezig waren die behoorden bij basisnederzettingen op de hogere oevers (Verhart / Arts 2005).

Mede gezien de hoge grondwaterstand die onderin het dal verwacht mag worden, is de kans op het aantreffen van zowel anorganische als organische resten groot.

7.2. De hogere delen

Naast een lage verwachting voor delen van het beekdal, geldt ook een lage archeologische verwachting voor de gebieden waar duinvaaggronden voorkomen. Naar verwachting zal het bovenste deel van het bodemprofiel ter plaatse zijn verstoven en bestaat de eerste circa 120 cm van het bodemprofiel uit stuifzand. Vaak komt onder het stuifzand geen humuspodzol meer voor, waardoor ook de kans op overstoven vindplaatsen klein is.

Op de hogere dekzandruggen aan weerszijden van het beekdal geldt een middelhoge tot hoge archeologische verwachting voor resten van bewoning, begraving en landgebruik uit alle periodes. Door hun relatief hoge en droge ligging in de nabijheid van een beekdal vormden deze ruggen gunstige locaties voor bewoning en landbouw. De hoogste verwachting geldt op de locaties waar een hoge enkeerdgrond aanwezig is, aangezien archeologische resten onder het opgebrachte dek mogelijk beschermd kunnen zijn gebleven tegen latere bodemingrepen zoals ploegen. Ook de heuvels die op de kaart van 1840 staan aangegeven, zijn opgenomen op de verwachtingskaart. Er kan niet worden uitgesloten dat het hier gaat om (kunstmatige) grafheuvels waar nog resten van te vinden zijn in de ondergrond.

Op de hellingen van het beekdal en op de dekzandruggen is de kans op het aantreffen van anorganische resten kleiner omdat daar de grondwaterspiegel zich lager bevindt.

7.3. Historische resten

Op basis van de oudste historische kaarten worden nederzettingsresten binnen het plangebied alleen verwacht direct naast de Oirschotse Baan en de oude weg ten westen daarvan. Hier kunnen bebouwingsresten uit zowel de Middeleeuwen als de Nieuwe tijd worden aangetroffen. Uit de historische kaarten blijkt echter dat bebouwing langs deze wegen in het plangebied schaars was. Ter plaatse van de Rosephoeve hoeven geen oudere resten verwacht te worden aangezien het hier gaat om een 19^e-eeuwse ontginningsboerderij zonder voorgangers.

7.4. Afgegraven gebieden

Voor een aantal locaties geldt een zeer lage archeologische verwachting. Het betreft de locaties die volgens zowel de ontgrondingenkaart als de hoogtekaart zijn afgegraven en de locaties die reeds archeologisch zijn onderzocht en waarbij de zeer lage archeologische verwachting is vastgesteld.

8. Aanbevelingen en kansen

8.1. Archeologie

Aan de hand van het bureauonderzoek is voor het plangebied een archeologische verwachtingskaart opgesteld. De gebieden met een zeer lage of lage archeologische verwachting kunnen worden vrijgegeven voor ontwikkeling. Voor de gebieden met een middelhoge tot hoge archeologische verwachting dienen voorafgaand aan de (her)ontwikkeling ervan maatregelen genomen te worden in het kader van behoud van de archeologische waarden. Deze maatregelen kunnen bijvoorbeeld bestaan uit planinpassing of het uitvoeren van nader onderzoek om vast te stellen in hoeverre daadwerkelijk sprake is van een behoudenswaardige vindplaats. Wanneer nader onderzoek plaats dient te vinden, kan aan de hand van de geplande ingreep bepaald worden welke onderzoeksmethodiek het meest geschikt is.

NB. Bovenstaand advies dient gecontroleerd en beoordeeld te worden door de bevoegde overheid, in dit geval de provincie Noord-Brabant. Deze zal vervolgens een besluit nemen inzake de te volgen procedure. Becker & Van de Graaf bv wil meegeven dat voordat dit besluit genomen is, er niet begonnen kan worden met bodemversturende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoringen.

Betrouwbaarheid

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het aantreffen dan wel vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van een bureaustudie kan echter, op basis van de geraadpleegde bronnen, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden nooit geheel gegarandeerd worden.

8.2. Cultuurhistorie

Op de kaart *'Maatregelen voor beekherstel in het beekdal van de Rosep'* wordt een aantal ingrepen voorgesteld, die gericht zijn op beekherstel, waterconservering en waterberging in combinatie met natuurontwikkeling. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt kunnen bij deze ingrepen de volgende kanttekeningen worden geplaatst:

- Bij het uitgraven en aankoppelen van de nog aanwezige oude meander tussen de Oirschotse Baan en de Rosepdreef (maatregelen A2 en A3) dient rekening gehouden te worden met de historische groenwaarden en aardkundige waarden.
- Het herstel van de nog aanwezige oude meander tussen de Oirschotse Baan en de Rosepdreef (maatregelen A2 en A3) dient gecombineerd te worden met het behoud van de kunstmatige beekloop, die in het tweede kwart van de 19de eeuw is gegraven. In plaats van het afdammen van de huidige beekloop (maatregel A4) zou om die reden een stuw geplaatst kunnen worden.
- Bij de aanleg van bos in het kader van landgoedontwikkeling (maatregel E1) dient rekening gehouden te worden met het contrast tussen de gebieden aan weerszijden van de beek. De akkerlanden aan de zuidzijde van de beek hebben vanouds een open karakter. Het gebied ten noorden van de beek is in de 19de eeuw bebost. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt is het behoud van dit contrast gewenst.
- Bij de aanleg van bos in het kader van landgoedontwikkeling (maatregel E1) is een formele aanleg ongewenst. Een asymmetrische, parkachtige aanleg ligt gezien de landschappelijke context meer voor de hand.

Daarnaast kan een aantal kansen worden onderscheiden:

- De aanleg van een overstromingsvlakte langs de Rosepdreef kan gecombineerd worden met de aanplant van populierenbos.

- Bij de mogelijkheden voor moerasontwikkeling in de natte venige laagte (maatregel D2) zou een gebied met een andere begrenzing genomen kunnen worden, die meer aansluit bij de ondergrond. De dalvormige laagtes (zie hoogtekaart en geomorfologische kaart), waarlangs voorheen de afwatering van vennen plaatsvond, kunnen daarbij als uitgangspunt dienen.
- De Brood Vonder kan als verbinding over de beek hersteld worden.

9. Beantwoording archeologische vraagstelling

- *Zijn er uit het her in te richten beekdal en de aangrenzende randzones van het beekdal archeologische vindplaatsen bekend? Zo ja, wat is de locatie, aard, datering en omvang ervan?*

In het her in te richten beekdal en de aangrenzende randzones zijn binnen het onderzoeksgebied een neolithische Flint-Ovalbeil en een messing vingerring uit de Late Middeleeuwen of Nieuwe tijd aangetroffen. In beide gevallen gaat het om losse vondsten waarvan niet bekend is of ze indicator zijn voor vindplaatsen in de omgeving.

- *Wat is er bekend over de ontginning, de indeling, de inrichting en het gebruik van het beekdal door de tijd heen?*

De ontginning van het gebied vond plaats vanaf het begin van de 19^e eeuw. Daarvoor waren slechts enkele percelen ontgonnen en in gebruik als akker of weiland. In de loop van de 19^e eeuw veranderde het landgebruik van het plangebied van overwegend heide naar overwegend bos. Een gedeelte van de Rosep is halverwege de 19^e eeuw verlegd in verband met de stichting van ontginningsboerderij de Rosephoeve. Een ander gedeelte is in het begin van de 20^e eeuw genormaliseerd.

- *Wat is de bodemopbouw van het beekdal en wat kan worden gezegd over de positie en ouderdom van beeklopen en –meanders in vroeger tijd?*

In het beekdal komen veengronden voor. De hoogtekkaart laat meerdere oudere beekmeanders zien waarvan geen ouderdom bekend is. In bijlage 10 zijn deze meanders aangegeven als voormalige waterloop.

- *Waar is sprake van locaties of zones van (mogelijk) grote archeologische waarde, bijvoorbeeld zandkoppen of -ruggen in de beekdalbodem, historische bebouwing en infrastructuur en waar is sprake van een hoge trefkans op bijvoorbeeld een voorde, brug of watermolen?*

Voor de locaties of zones met grote archeologische waarde wordt verwezen naar bijlage 10. Ook de locaties van mogelijke bruggen of voorden staan op die kaart aangegeven. Op basis van de historische kaarten kunnen geen gebieden worden aangewezen waar een grote kans is op watermolens. Historische infrastructuur wordt met name verwacht ter plaatse van de huidige infrastructuur. Bebouwingsresten vanaf de Middeleeuwen kunnen zich langs de Oirschotse Baan bevinden.

- *Welke informatie is er beschikbaar over verstoringen van de bodem als gevolg van ontgroningen, bodemsaneringen, egalisaties, diepploegen en landinrichting?*

Enkele locaties staan op de ontgroningenkaart aangegeven als afgegraven. Ook op de hoogtekkaart is te zien dat deze locaties afgegraven zijn. Er zijn geen gegevens bekend over bodemsaneringen, egalisaties, diepploegen of landinrichting binnen het plangebied.

- *Welke archeologische verwachting kan aan het her in te richten beekdal worden toegekend voor de bovenste 1 meter van de bodem? In hoeverre is het mogelijk om deze verwachting te specificeren naar aard (type), datering en omvang van de vindplaats(en)?*

Voor het antwoord op deze vraag wordt verwezen naar hoofdstuk 7 en bijlage 10.

- *Wat kan worden gezegd over de aanwezigheid van archeologische resten in dieper gelegen sedimenten, d.w.z. sedimenten die door veen of een laag van beeksedimenten worden afgedekt?*

In de diepere ondergrond van het plangebied is waarschijnlijk dekzand aanwezig waarin mogelijk archeologische resten vanaf het Paleolithicum kunnen worden aangetroffen. Op basis van het bureauonderzoek kunnen hier geen uitspraken over worden gedaan.

- *Welke methoden en technieken van veldonderzoek zijn er nodig om de gespecificeerde archeologische verwachting uit het bureauonderzoek te toetsen en aan te vullen?*

Er wordt aanbevolen om, voorafgaand aan eventuele bodemingrepen in gebieden die in bijlage 10 als middelhoog of hoog gewaardeerd zijn, maatregelen te nemen in het kader van behoud van de archeologische waarden. Deze maatregelen kunnen bijvoorbeeld bestaan uit planinpassing of

vervolgonderzoek. Wanneer nader onderzoek plaats dient te vinden, kan aan de hand van de geplande ingreep bepaald worden welke onderzoeksmethodiek het meest geschikt is.

Geraadpleegde bronnen

- ANWB, 2005: *ANWB Topografische Atlas Noord-Brabant 1:25000*, Den Haag.
- Berendsen, H.J.A., 2005³ (1997): *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*, Assen.
- Bont, C. de, 1993: '...Al het merkwaardige in bonte afwisseling...' *Een historische geografie van Midden- en Oost-Brabant*, Waalre (Bijdragen tot de studie van het Brabantse Heem deel 36).
- Centraal College van Deskundigen, 2006: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 3.1, Gouda.
- Gemeente Oisterwijk, 2010: Archeologische verwachtings- en beleidskaart.
- Mulder, E.F.J. de/ M.C. Geluk/ I.L. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.
- Rondags, E / S.M. Koeman / D. Hagens, 2007: *Bureauonderzoek en Inventariserend karterend veldonderzoek. Landgoed 't Lot / Camping de Boskant*, Weert (Synthegra rapport P0501963).
- Stichting voor Bodemkartering / Rijks Geologische Dienst, 1977: *Geomorfologische kaart van Nederland, 1:50.000, 51 Eindhoven*, Wageningen / Haarlem.
- Stichting voor Bodemkartering, 1984: *Bodemkaart van Nederland, 1:50.000, blad 51 West Eindhoven*, Wageningen.
- Teunissen van Manen, T.C., 1985: *Bodemkaart van Nederland, 1:50.000, Toelichting bij de kaartbladen 50 Oost Tilburg en 51 West Eindhoven*, Wageningen.
- Verhart, L. / N. Arts, 2005: Het Mesolithicum in Zuid-Nederland, in: Deebe, J. / E. Drenth / M.F. van Oorsouw / L. Verhart, *De Steentijd van Nederland*, Archeologie 11 / 12.

Websites

www.ahn.nl/viewer
www.watwaswaar.nl

Lijst van afkortingen en begrippen

Afkortingen

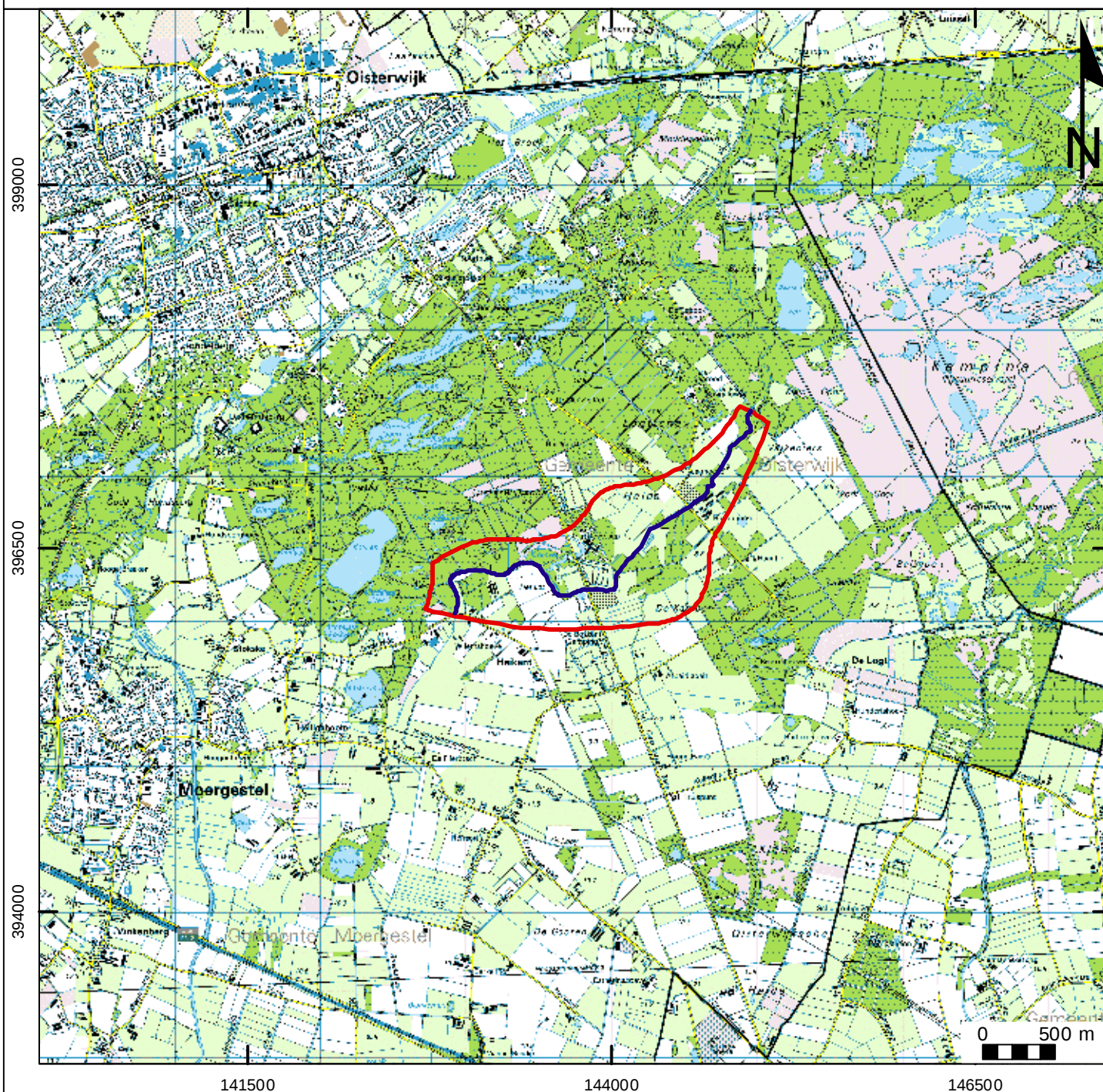
Archis	Archeologisch Informatie Systeem
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
CHW	Cultuurhistorische Waardenkaart
GPS	Global Positioning System
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Verklarende woordenlijst

ARCHIS-melding	Elke melding bij het centraal informatiesysteem (ARCHIS).
conservering	Mate waarin grondsporen, anorganische en organische archeologische resten bewaard zijn.
cultuurdek	30 tot 50 cm dikke cultuurlaag, soms opgebracht (vergelijkbaar met een es, maar minder dik), soms ontstaan door diepploegen.
dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een „dek' (Formatie van Bostel).
Dryas	Laatste gedeelte van het Laat-Weichselien, ca. 20.000-10.000 jaar geleden.
enkeerdgronden	Dikke laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen die ontwikkeld is op zandgrond onder invloed van de mens; worden veelal aangetroffen op grote akkergronden.
Holoceen	Jongste geologisch tijdvak dat nog steeds voortduurt (vanaf de laatste IJstijd: ca. 8800 jaar voor Chr.).
horizont	Kenmerkende laag binnen de bodemvorming.
humeus	Organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem.
in situ	Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren.
laag	Een vervolgbare grondeenheid die op archeologische of geologische gronden als eenheid wordt onderscheiden.
leem	Grondsoort die wordt gekenmerkt door een samenstelling van meer dan 50% silt, minder dan 50% zand en minder dan 25% klei
meander	Min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht (genoemd naar de Meander in Klein Azië, thans Menderes).
meanderen	(van rivieren of beken) Zich bochtig door het landschap slingeren.
plaggendek	Oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten gevolge van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht.
plangebied	gebied waarbinnen de realisering van de planvorming het bodemarchief kan bedreigen
Pleistoceen	Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatswisselingen van gematigd warm tot zeer

	koud (de vier bekende IJstijden). Na de laatste IJstijd begint het Holocene (ca. 8800 voor Chr.).
podzol	Bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het proces van het uitlogen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van amorfe humus en ijzer wordt podzolering genoemd.
prehistorie	Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.
silt	Zeer fijn sediment met grootte 0,002-0,063 mm
vaaggronden	Minerale gronden zonder duidelijke podzol-B-horizont, zonder briklaag en zonder minerale eerdlaag.
Weichselien	Geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden.

Bijlage 1: Topografische kaart

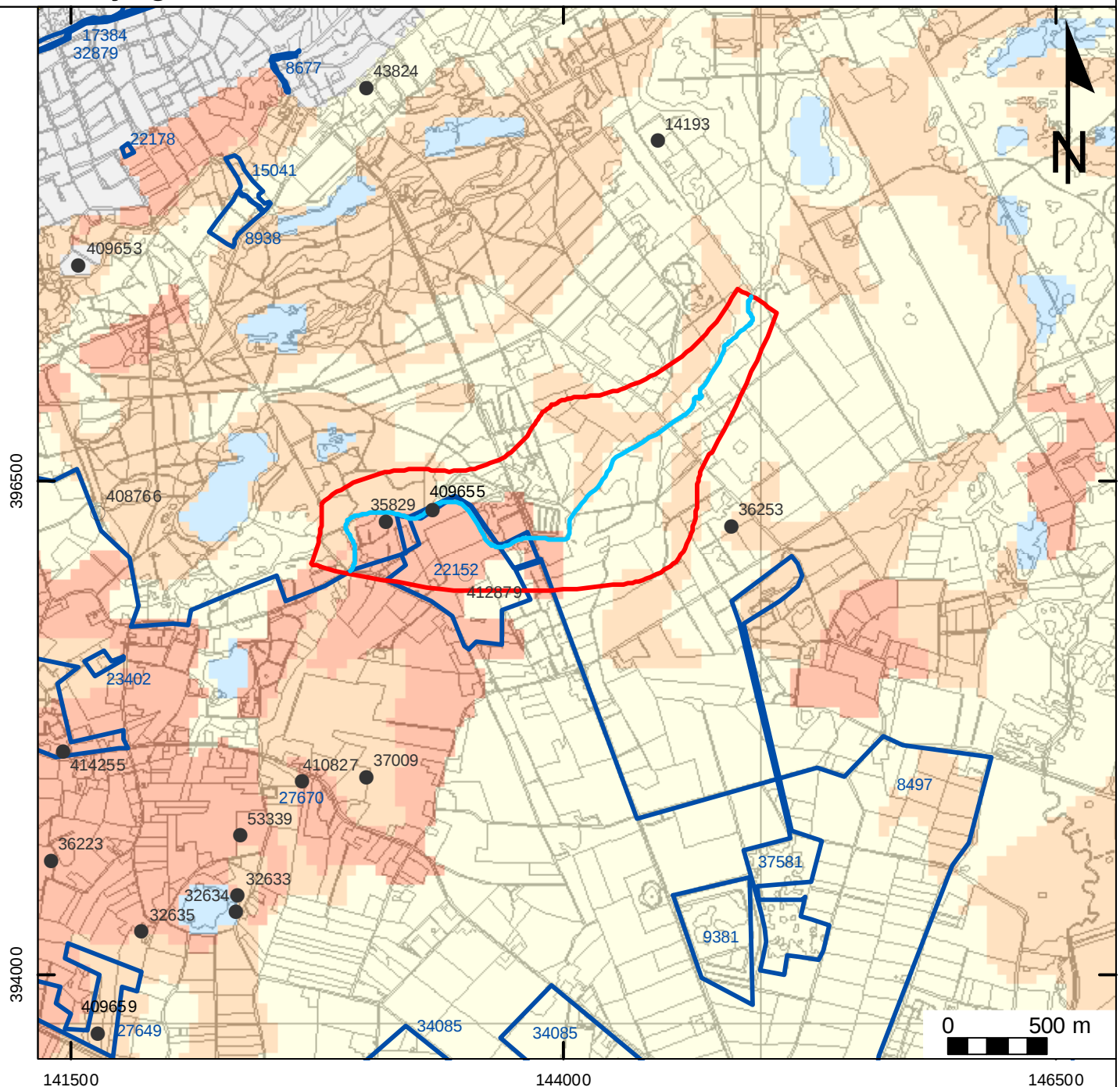
Projectnummer: 21410510

Projectnaam: Oisterwijk, Landgoed de Rosephoeve

Legenda

- Rivier
- Plangebied

Bijlage 2: Archis-informatie

Projectnummer: 21410510

Projectnaam: Oisterwijk, Landgoed de Rosephoeve

Legenda

- vondstmeldingen
- waarnemingen
- Rivier
- ▭ Plangebied
- ▭ onderzoeksmeldingen

monumenten

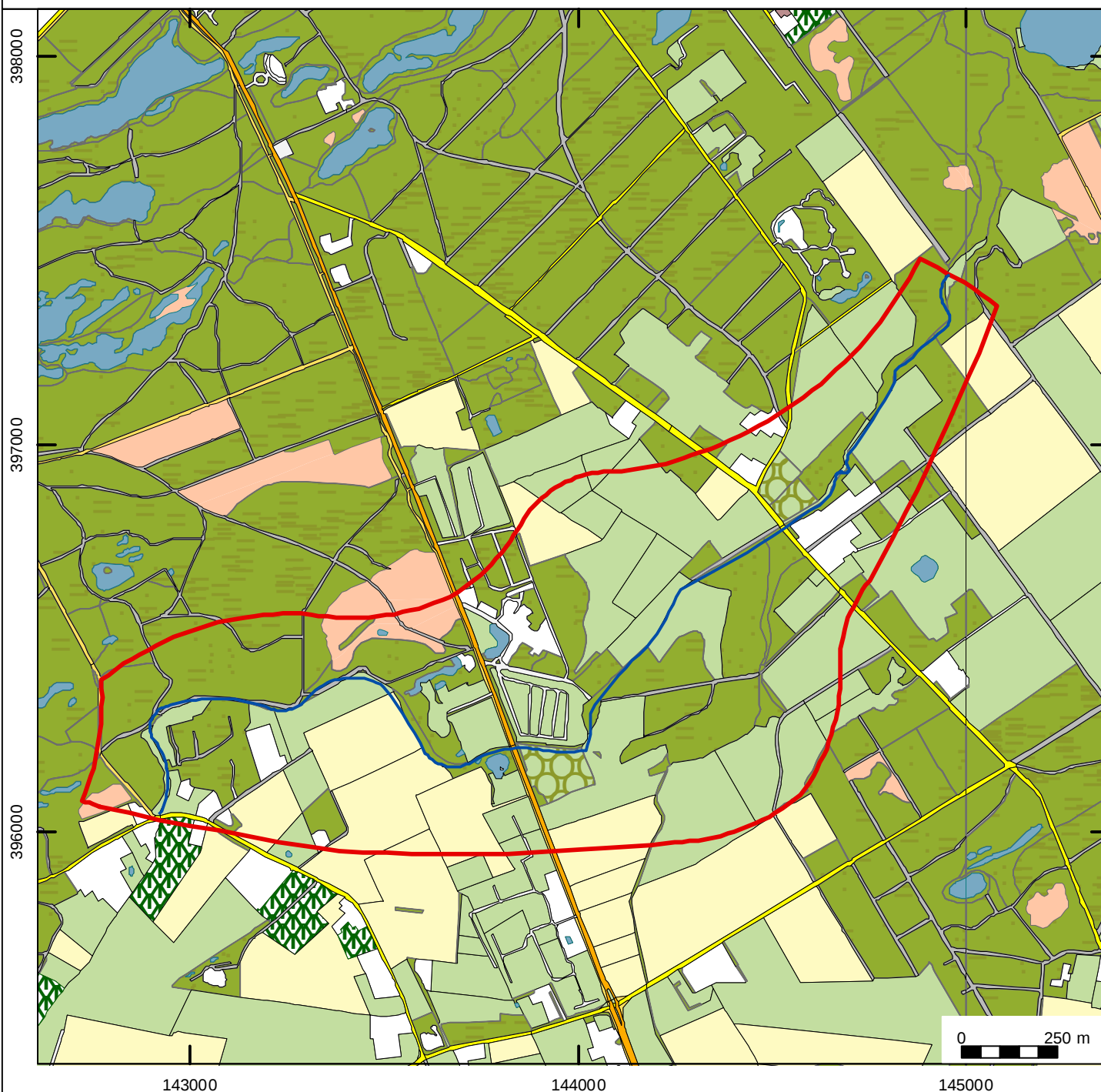
Archeologische waarde

- ▭ Terrein van archeologische betekenis
- ▭ Terrein van archeologische waarde
- ▭ Terrein van hoge archeologische waarde
- ▭ Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- ▭ Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

IKAW

- ▭ lage trefkans (water)
- ▭ middelhoge trefkans (water)
- ▭ hoge trefkans (water)
- ▭ lage trefkans
- ▭ water
- ▭ middelhoge trefkans
- ▭ ongekarteerd
- ▭ hoge trefkans
- ▭ zeer lage trefkans
- ▭ Top10_vlakken

Bijlage 3: Locatiekaart

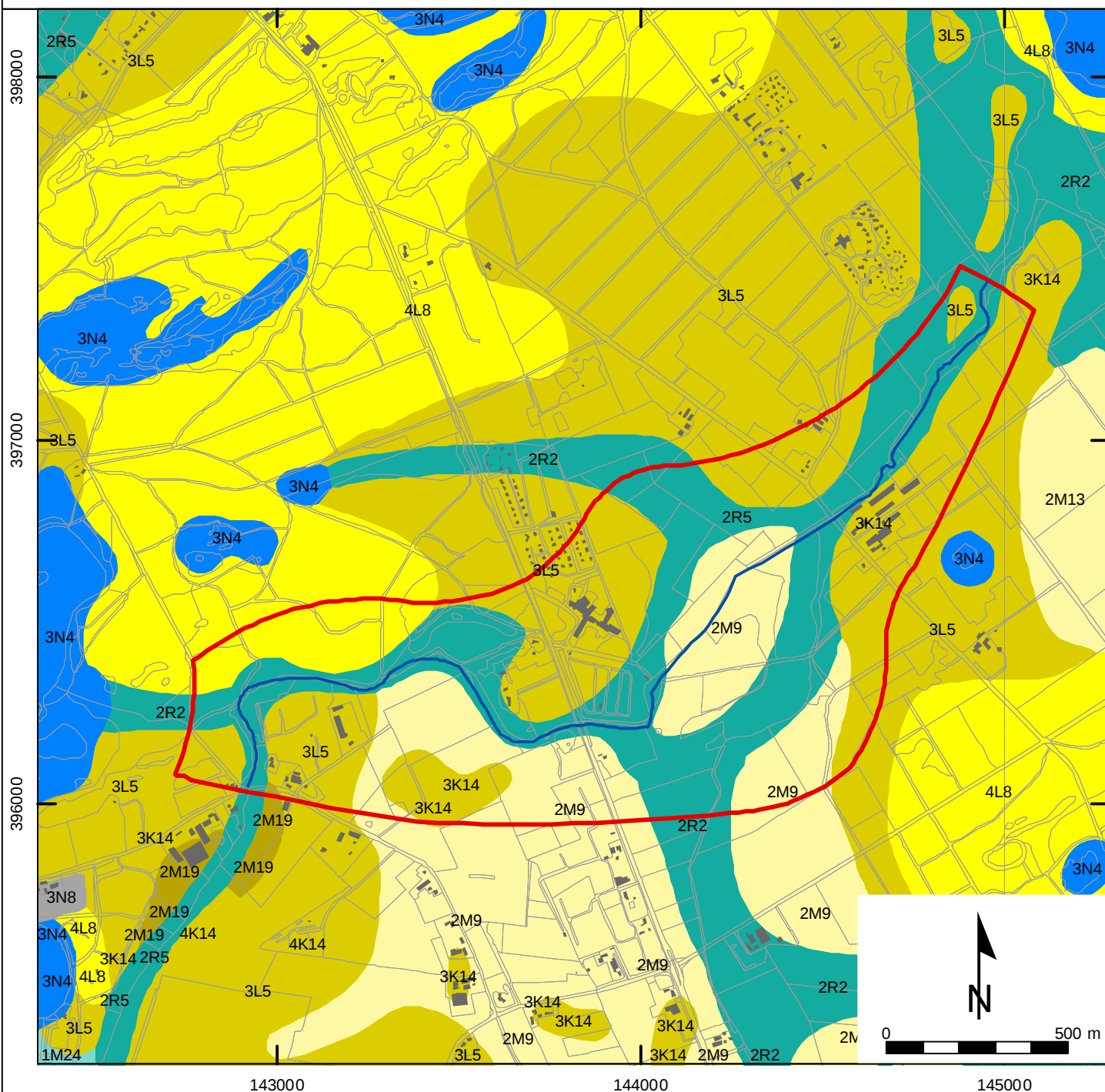
Projectnummer: 21410510

Projectnaam: Oisterwijk, Landgoed de Rosephoeve

Legenda

- Rivier
- Plangebied

Bijlage 4: Geomorfologische kaart

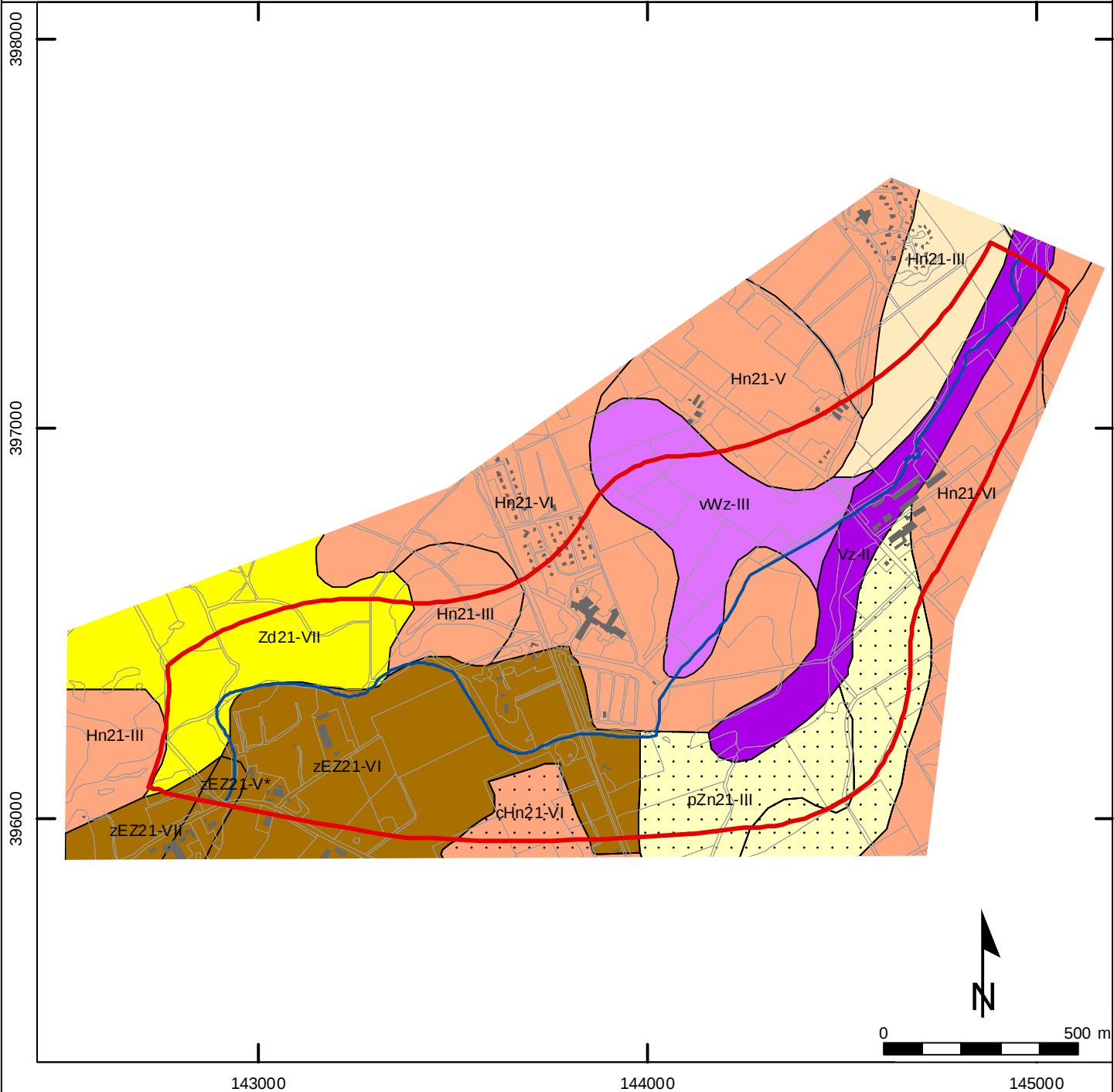
Projectnummer: 21410510

Projectnaam: Oisterwijk, Landgoed de Rosephoeve

Legenda

	Rivier
	Plangebied
4L8	(Land)duinen +/- bijbehorende vlakten/laagten
3K14, 3L5	Rug (dekzandrug of terrasrug)
2M9	Vlake (dek)zand
3N4	Laagte (+/- randwal), evt. moerassig
2R2, 2R5	Dalvormige laagte, beek- of rivierdalbodem
1M24	Beekoverstromingsvlakte
2M19	Terrasvlakte
3N8	Antropogeen

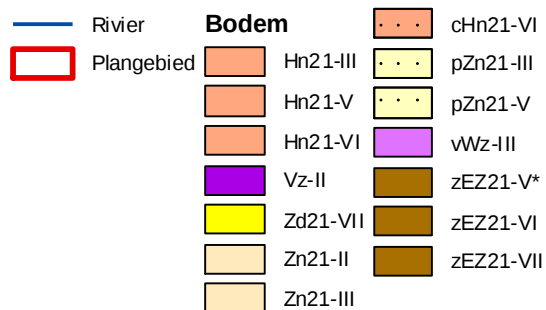
Bijlage 5: Bodemkaart

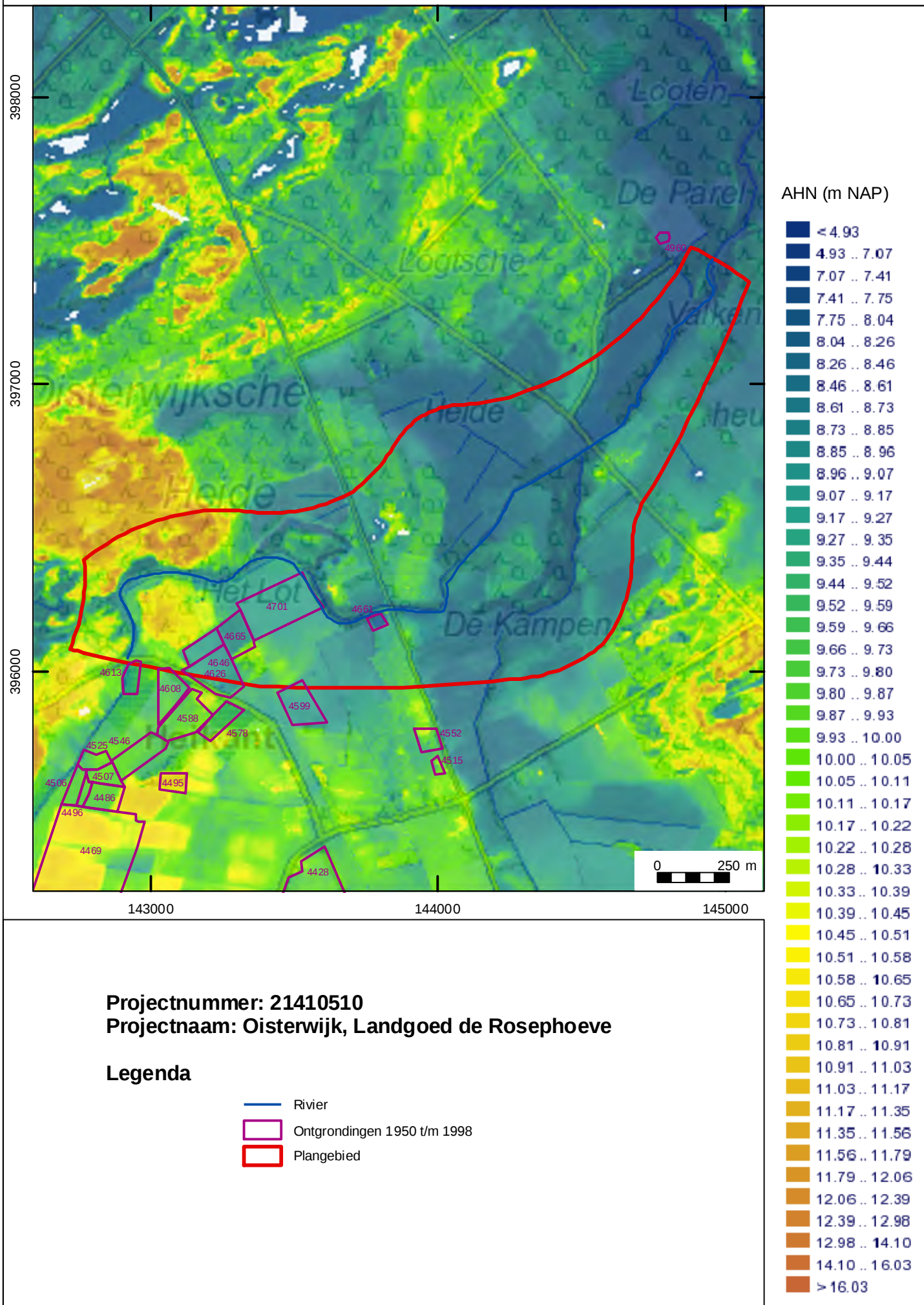
Projectnummer: 21410510

Projectnaam: Oisterwijk, Landgoed de Rosephoeve

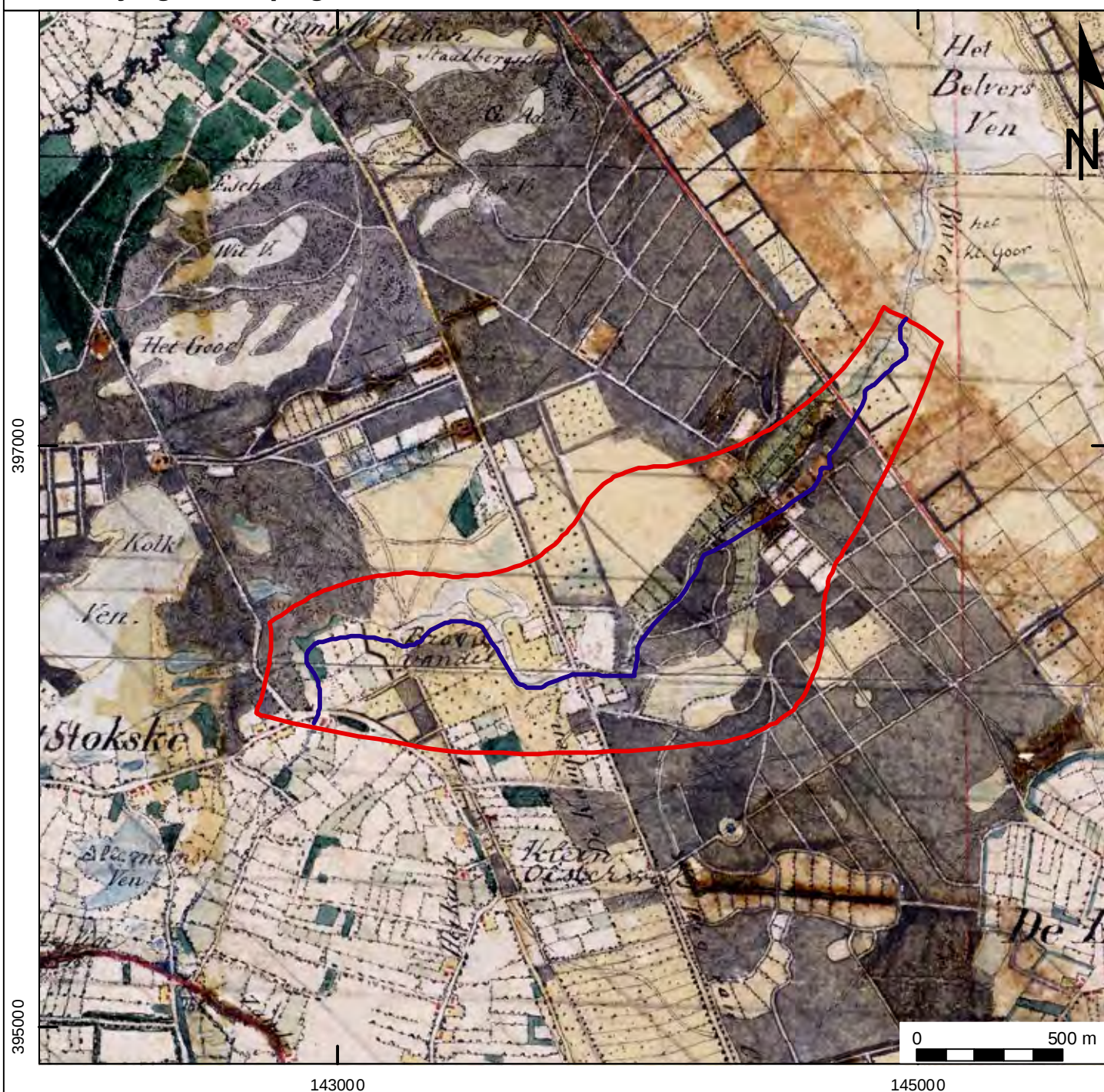
Legenda

Bijlage 6: AHN met ontgrondingen

Bijlage 7: Topografische Militairekaart 1840

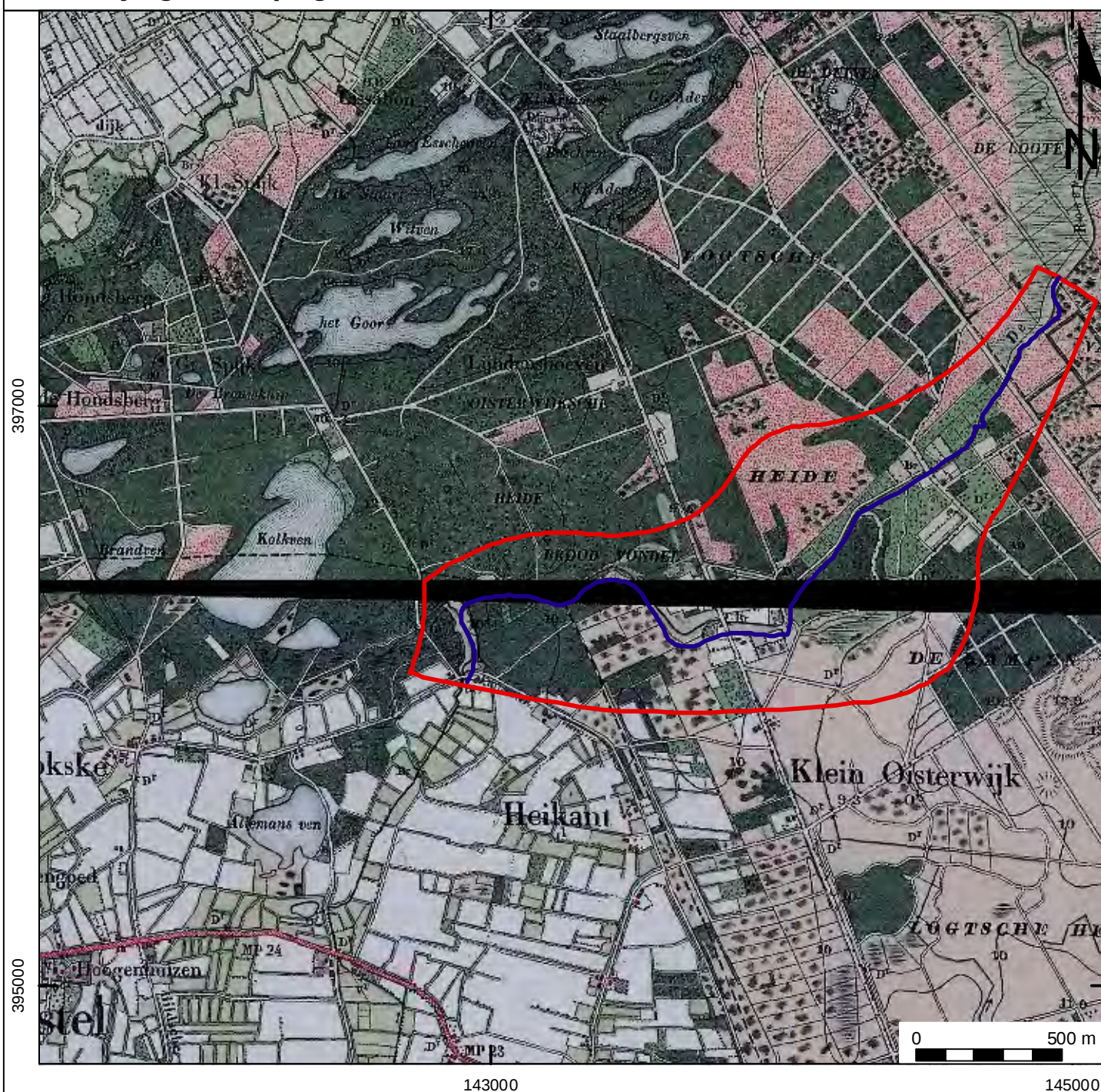
Projectnummer: 21410510

Projectnaam: Oisterwijk, Landgoed de Rosephoeve

Legenda

- Rivier
 Plangebied

Bijlage 8: Topografische Militairekaart 1900/1913

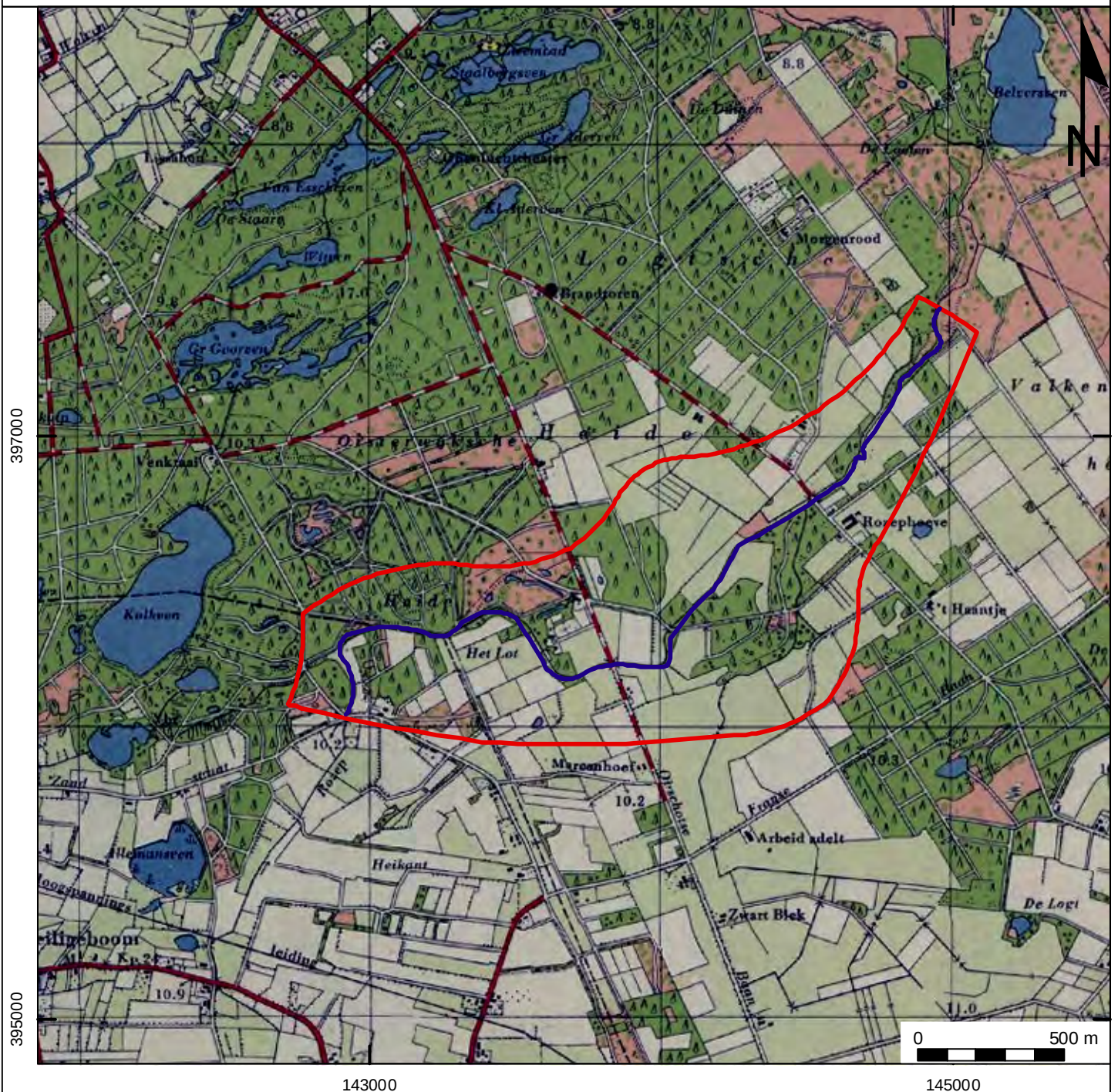
Projectnummer: 21410510

Projectnaam: Oosterwijk, Landgoed de Rosephoeve

Legenda

- Rivier
- Plangebied

Bijlage 9: Topografische kaart 1953

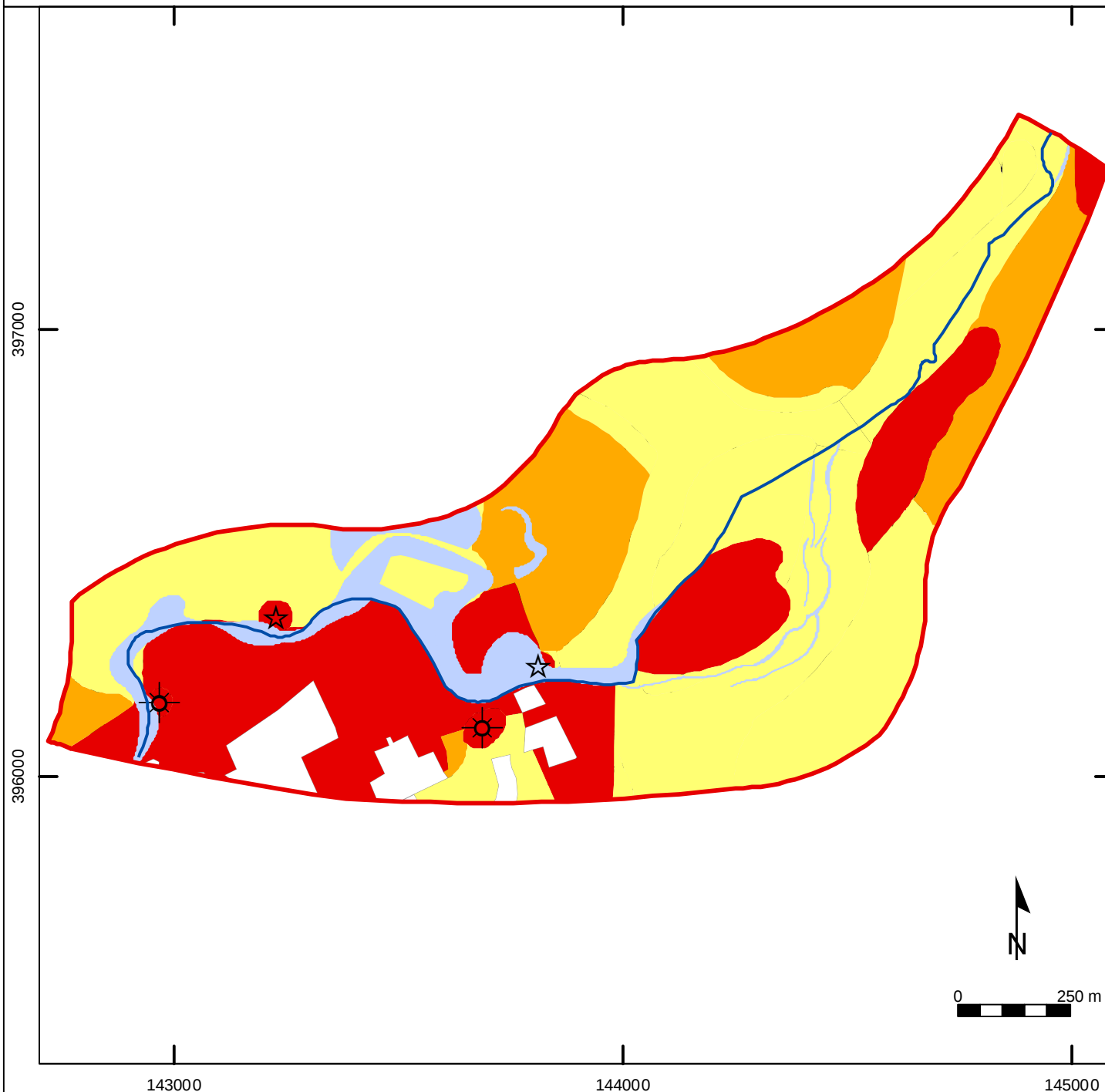
Projectnummer: 21410510

Projectnaam: Oisterwijk, Landgoed de Rosephoeve

Legenda

- Rivier
- Plangebied

Bijlage 10: Verwachtingenkaart

Projectnummer: 21410510

Projectnaam: Oisterwijk, Landgoed de Rosephoeve

Legenda

- mogelijke brug/voorde
- heuvel 1840
- rivier
- Plangebied
- voormalige rivierverloop/water - mogelijk bijzondere dataset

Archeologische verwachting

- hoge archeologische verwachting
- mid del hoge archeologische verwachting
- lage archeologische verwachting
- zeer lage archeologische verwachting

Bijlage 11: Periodentabel

